

Верховний
Суд

ОГЛЯД
судової практики
Касаційного адміністративного суду
у складі Верховного Суду
(актуальна практика)

Рішення, внесені до ЄДРСР за жовтень 2021 року

ЗМІСТ

I. Справи, розглянуті судовою палатою з розгляду справ щодо податків, зборів та інших обов'язкових платежів	4
1. Оподаткування	
1.1. Правові позиції колегії суддів судової палати з розгляду справ щодо податків, зборів та інших обов'язкових платежів	4
1.1.1. Про можливість застосування в податкових правовідносинах приписів цивільного законодавства щодо солідарної відповідальності учасників договору про спільну діяльність і, як наслідок, стягнення з них податкового боргу солідарно	4
1.2. Правові позиції колегій суддів судової палати з розгляду справ щодо податків, зборів та інших обов'язкових платежів	6
1.2.1. Про набуття статусу сільськогосподарського виробника	6
1.2.2. Про методику визначення середньоринкової вартості легкових автомобілів у контексті податкового зобов'язання з транспортного податку для фізичних осіб	7
1.2.3. Про подання податкової звітності щодо хронології відображення від'ємного значення податку на додану вартість	9
1.2.4. Про встановлення ціни тютюнових виробів, вище за яку не дозволено здійснювати їх реалізацію	10
1.2.5. Про підстави скасування результатів податкової перевірки внаслідок порушення процедури її призначення	12
1.2.6. Про перевагу змісту документа порівняно із зовнішньою формою при розгляді податкових спорів	13
II. Справи, розглянуті судовою палатою з розгляду справ щодо захисту соціальних прав	15
1. Про неможливість судового оскарження рішення органу місцевого самоврядування про вилучення земельної ділянки з мотиву суспільних потреб	15
2. Про підставу для надання статусу учасника війни працівникам підприємств, установ та організацій, які залучалися та брали безпосередню участь у забезпеченні проведення антитерористичної операції	17
3. Про різну правову природу понять «встановлення інвалідності особі відповідно до огляду медико-соціальної експертної комісії» та «встановлення статусу особи з інвалідністю внаслідок війни»	20
4. Про відсутність повноважень у Національній комісії з цінних паперів та фондового ринку щодо визначення ціни придбання акцій	22

III. Справи, розглянуті судовою палатою з розгляду справ щодо виборчого процесу та референдуму, а також захисту політичних прав громадян	24
1. Про правомірність обмежень, визначених Положенням про прикордонний режим, щодо порядку випуску маломірних суден, інших плавзасобів у територіальне море та внутрішні води України	24
2. Про зміст поняття «загроза життю та здоров'ю людей» у сфері техногенної та пожежної безпеки	27
3. Про умови звільнення державного службовця з підстав нез'явлення останнього на службу протягом більш як 150 днів протягом року	31
4. Про порядок оформлення у трудовій книжці підстави звільнення працівника	32
5. Про підстави внесення змін органом місцевого самоврядування до власного рішення	35
IV. Процесуальні питання	38
1. Про критерії та оцінку поважності причин пропуску строку звернення до суду у зв'язку зі зміною судової практики	38
2. Про встановлення граничного процесуального строку для оскарження прокурором, суб'єктом владних повноважень судового рішення в апеляційному порядку	40
3. Про процесуальне правонаступництво в адміністративному судочинстві	41

I. Справи, розглянуті судовою палатою з розгляду справ щодо податків, зборів та інших обов'язкових платежів

1. Оподаткування

1.1. Правові позиції колегії суддів судової палати з розгляду справ щодо податків, зборів та інших обов'язкових платежів

1.1.1. Про можливість застосування в податкових правовідносинах приписів цивільного законодавства щодо солідарної відповідальності учасників договору про спільну діяльність і, як наслідок, стягнення з них податкового боргу солідарно

Учасники податкових правовідносин спільно несуть обов'язок та відповідальність за погашення податкового боргу. Спільне виконання податкових зобов'язань усіма учасниками договору про спільну діяльність є подібним до принципу солідарної відповідальності, але метою такого забезпечення є виконання податкових зобов'язань, а не відповідальність за їх порушення

28 вересня 2021 року Верховний Суд у складі колегії суддів судової палати з розгляду справ щодо податків, зборів та інших обов'язкових платежів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Головного управління Державної фіскальної служби у Полтавській області на рішення Київського окружного адміністративного суду від 5 листопада 2019 року та постанову Шостого апеляційного адміністративного суду від 4 березня 2020 року у справі № 810/2406/18 за позовом Головного управління Державної фіскальної служби у Полтавській області до Товариства з обмеженою відповідальністю «Фірма „ХАС“» і Публічного акціонерного товариства «Укргазвидобування» про солідарне стягнення коштів у розмірі податкового боргу з рентної плати за користування надрами для видобування природного газу.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

У відповідачів виник податковий борг у зв'язку зі здійсненням підприємницької діяльності на умовах договору про спільну інвестиційну та виробничу діяльність. Джерелом погашення боргу, що виник за операціями в межах спільної діяльності, було майно платників податків, що є учасниками такого договору, зокрема кошти на рахунках у банках та інших фінансових установах, цінні папери, внески до статутного (складеного) капіталу. Сплату боргу відповідачі не здійснювали добровільно, тому контролюючий орган визначив це підставою для солідарного стягнення сплати в судовому порядку.

Спірним у справі є питання можливості застосування в податкових правовідносинах приписів цивільного законодавства щодо солідарної відповідальності учасників договору про спільну діяльність і, як наслідок, солідарне стягнення з них податкового боргу.

Київський окружний адміністративний суд рішенням, залишеним без змін постановою Шостого апеляційного адміністративного суду, частково задовольнив адміністративний позов, стягнувши борг з рахунків у банках, в яких обслуговується особа, уповноважена за договором про спільну інвестиційну та виробничу діяльність.

Суди попередніх інстанцій дійшли висновку, що право на судовий позов про стягнення коштів із платника податків виникає у контролюючого органу лише щодо податкового боржника, якому вручено податкову вимогу (за умови непогашення ним податкової заборгованості протягом 60 календарних днів з дня отримання податкової вимоги).

Надаючи оцінку доводам контролюючого органу про те, що податковий борг підлягає стягненню солідарно, суди попередніх інстанцій зазначили, що учасники спільної діяльності солідарно відповідають за зобов'язаннями, які виникли з господарських і цивільних правовідносин.

Верховний Суд частково задовольнив касаційну скаргу, скасувавши рішення судів попередніх інстанцій в частині відмови в задоволенні позову про стягнення коштів у розмірі податкового боргу з рентної плати за користування надрами для видобування природного газу, а також ухвалив нове рішення про задоволення позовних вимог у цій частині.

ОЦІНКА СУДУ

Законодавець, визначаючи будь-яке майно платника податків джерелом погашення податкового боргу (в пункті 87.2 статті 87 Податкового кодексу України, в переліку об'єктів, які не можуть бути використані як джерела погашення в пункті 87.3 статті 87 цього Кодексу), прямо зазначає про різні види грошових коштів у складі майна платника, які не можуть бути джерелами такого погашення (підпункти 87.3.4, 87.3.8 пункту 87.3 статті 87). Отже, для цілей оподаткування, поняття «майно» включає грошові кошти.

На окремого учасника, як на уповноважену особу, лише покладається додатковий рівень податкових обов'язків і відповідальності за утримання та сплату податків до бюджету під час виконання договору, зокрема отримання вимоги про сплату боргу. Відповідальність перед державою за результати такої діяльності установлена і щодо решти учасників процесу. Водночас у податкових правовідносинах така відповідальність не є солідарною.

Учасники податкових правовідносин спільно несуть обов'язок та відповідальність за погашення податкового боргу. Спільне виконання податкових зобов'язань всіма учасниками договору про спільну діяльність є подібним до принципу солідарної відповідальності, але метою такого забезпечення є виконання податкових зобов'язань, а не відповідальність за їх порушення.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 28 вересня 2021 року у справі № 810/2406/18 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/100079272>.

1.2. Правові позиції колегій суддів судової палати з розгляду справ щодо податків, зборів та інших обов'язкових платежів

1.2.1. Про набуття статусу сільськогосподарського виробника

Персоніфікований статус сільськогосподарського виробника надається особі, яка займається сільськогосподарською діяльністю, відповідно до норм законодавства і не може передаватися на підставі укладених між сторонами цивільно-правових угод

23 вересня 2021 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Головного управління Державної податкової служби у Волинській області на рішення Волинського окружного адміністративного суду від 13 листопада 2019 року та постанову Восьмого апеляційного адміністративного суду від 11 березня 2020 року у справі № 140/2700/19 за позовом Товариства з обмеженою відповідальністю «Турія-Агро» до Головного управління Державної податкової служби у Волинській області про визнання протиправними та скасування податкових повідомлень-рішень.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Податковий орган за результатами перевірки встановив, що платник занижив податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, не подавши та не обчисливши цей податок для новостворених (нововведених) об'єктів нежитлової нерухомості. Контролюючий орган вказав, що платник податків не є сільськогосподарським товаровиробником у розумінні підпункту 14.1.235 Податкового кодексу України, а об'єкти нерухомості є об'єктом оподаткування податком на майно і не підпадають під виключення, передбачені підпунктом «ж» підпункту 266.2.2 пункту 266.2 статті 266 цього Кодексу. Не погоджуючись із такими висновками, платник зазначив, що вказані об'єкти нерухомості є будівлями сільськогосподарського призначення та безпосередньо використовуються в сільськогосподарській діяльності на підставі угоди про співпрацю. Згідно з угодою про співпрацю сторони домовилися, що отримання статусу сільськогосподарського товаровиробника (виробника сільськогосподарської продукції) однією зі сторін надає право іншій стороні користуватися таким статусом без окремого на те дозволу. Тому на ці об'єкти не нараховується податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки.

Волинський окружний адміністративний суд рішенням, залишеним без змін постановою Восьмого апеляційного адміністративного суду задовольнив позов. Суди попередніх інстанцій дійшли висновку, що платник податків належить до категорії сільськогосподарського виробника, а об'єкти нерухомого майна, на які нараховано податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, належать до будівель сільськогосподарського призначення та використовуються в сільськогосподарському виробництві.

Верховний Суд задовольнив касаційну скаргу, скасувавши рішення судів першої та апеляційної інстанцій та ухваливши нову постанову, якою відмовив у задоволенні позовних вимог.

ОЦІНКА СУДУ

На підставі угоди про співпрацю сторони закріплюють свою майбутню кооперацію у визначеній сфері, а предметом виступають майбутні цивільні відносини між учасниками договору. Водночас договірні відносини між учасниками не можуть впливати на обсяг прав і обов'язків сторін у відносинах, що виходять за межі такого договору (зокрема, щодо обсягу та характеру податкових обов'язків учасників договору) і не стосуються діяльності, спрямованої на досягнення мети, задля якої сторони уклали угоду (договір).

Податковий обов'язок виникає згідно з нормою закону, має персоніфікований характер, не передбачає уступки третім особам, крім випадку, коли гарантами повного та своєчасного погашення суми податкового зобов'язання є інші особи відповідно до норм Податкового кодексу України.

Персоніфікований статус сільськогосподарського виробника надається особі, яка займається сільськогосподарською діяльністю, відповідно до норм законодавства і не може передаватися на підставі укладених між сторонами цивільно-правових угод.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 23 вересня 2021 року у справі № 140/2700/19 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/99860787>.

1.2.2. Про методику визначення середньоринкової вартості легкових автомобілів у контексті податкового зобов'язання з транспортного податку для фізичних осіб

Суди при вирішенні спору не можуть підмінити органи державної влади, до компетенції яких належать повноваження, зокрема щодо визначення середньоринкової вартості легкових автомобілів для цілей віднесення таких до об'єктів оподаткування транспортним податком

29 вересня 2021 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Головного управління Державної фіскальної служби у Луганській області на рішення Луганського окружного адміністративного суду від 22 листопада 2018 року та постанову Першого апеляційного адміністративного суду від 5 лютого 2019 року у справі № 1240/2706/18 за позовом фізичної особи до Головного управління Державної фіскальної служби у Луганській області про визнання протиправними та скасування податкових повідомлень-рішень.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Платник придбав і вперше поставив на облік 2 червня 2017 року автомобіль марки Land Rover модель Evoque SE 2.0 (об'єм двигуна – 1999 см³, тип пального – дизель), що підтверджується свідоцтвом про реєстрацію транспортного засобу. Позовні вимоги

обґрунтовані тим, що відповідно до розміщених на офіційному веб-сайті Міністерства економічного розвитку і торгівлі України Переліків легкових автомобілів, які підлягали оподаткуванню транспортним податком у 2017 та 2018 роках, такий автомобіль не підлягав оподаткуванню транспортним податком у 2017 та 2018 роках, а тому податкові повідомлення-рішення були винесені незаконно та підлягають скасуванню.

Луганський окружний адміністративний суд рішенням, залишеним без змін постановою Першого апеляційного адміністративного суду, задовольнив позов. Суди попередніх інстанцій дійшли висновку, що автомобіль позивача не є об'єктом оподаткування транспортним податком, оскільки, за даними офіційного веб-сайту Міністерства економічного розвитку і торгівлі України, його середньоринкова вартість становить 1 179 778,16 грн.

Відповідач у касаційній скарзі зазначив, що суди попередніх інстанцій не взяли до уваги твердження про те, що відомості для розрахунку та справляння податку щодо позивача були отримані податковим органом від центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику економічного, соціального розвитку і торгівлі. На офіційному веб-сайті саме центрального органу виконавчої влади розміщено перелік легкових автомобілів, з року випуску яких минуло не більше п'яти років (включно) та середньо ринкова вартість яких становить понад 375 розмірів мінімальної заробітної плати, встановленої законом на 1 січня податкового (звітного) періоду.

Верховний Суд залишив касаційну скаргу без задоволення, а оскаржувані судові рішення – без змін.

ОЦІНКА СУДУ

Обов'язок щодо визначення середньоринкової вартості транспортного засобу законодавець покладає на центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику економічного розвитку. Йдеться про транспортні засоби, з року випуску яких минуло не більше п'яти років (включно), а їхня середньоринкова вартість становить понад 375 розмірів мінімальної заробітної плати, установленої законом на 1 січня податкового (звітного) року.

Перелік легкових автомобілів, які є об'єктом оподаткування у 2018 році, із зазначенням марки, моделі, року випуску, об'єму циліндрів двигуна, типу пального, розміщується на офіційному веб-сайті центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику економічного, соціального розвитку і торгівлі. Для визначення об'єкта оподаткування фізичних осіб транспортним податком до уваги береться, встановлена Мінекономрозвитку, середньоринкова вартість автомобіля, яка визначається статистичними методами з урахуванням ознак, параметрів і характеристик транспортного засобу.

Межі повноважень податкового органу полягають лише в прийнятті податкового повідомлення-рішення на підставі розміщеної на офіційному веб-сайті Мінекономрозвитку інформації про автомобілі, які є об'єктами оподаткування транспортним податком у 2018 році.

Суди при вирішенні спору не можуть підміняти органи державної влади, до компетенції яких належать повноваження, зокрема щодо визначення

середньоринкової вартості легкових автомобілів з метою віднесення їх до об'єктів оподаткування транспортним податком.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 29 вересня 2021 року у справі № 1240/2706/18 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/100010671>.

1.2.3. Про подання податкової звітності щодо хронології відображення від'ємного значення податку на додану вартість

Податковий кодекс України та Порядок заповнення і подання податкової звітності з податку на додану вартість, затверджений наказом Міністерства фінансів України від 28 січня 2016 року № 21, не встановлюють особливості та хронологію відображення від'ємного значення податку на додану вартість звітного (податкового) періоду в Додатку 2 (Д2) та Додатку 3 (Д3) до податкової декларації з податку на додану вартість

6 жовтня 2021 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Головного управління Державної податкової служби у місті Києві на рішення Окружного адміністративного суду міста Києва від 25 листопада 2020 року та постанову Шостого апеляційного адміністративного суду від 19 травня 2021 року у справі № 640/11775/20 за позовом Товариства з обмеженою відповідальністю «Сітрас Україна» до Головного управління Державної податкової служби у місті Києві про визнання протиправним і скасування податкового повідомлення-рішення.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Контролюючий орган провів перевірку, за результатами якої склав акт щодо порушення вимог пункту 200.4 статті 200 Податкового кодексу України, результатом якого стало завищення заявленої суми бюджетного відшкодування податку на додану вартість за жовтень 2019 року, у розмірі 53 429 968,00 грн. Причиною виникнення від'ємного значення різниці між сумою податкового зобов'язання та сумою податкового кредиту було придбання робіт / послуг, пов'язаних з будівництвом ТРК та відшкодування вартості активної електроенергії, оренда нежитлових приміщень та частин приміщень торгових центрів.

Відповідно до поданої податкової декларації з податку на додану вартість за вересень 2019 року, з урахуванням уточнюючого розрахунку податкових зобов'язань з податку на додану вартість, у зв'язку з виправленням самостійно виявлених помилок за вересень 2019 року, значення рядка 21 декларації становило 87 080 040,00 грн. Тому, на думку контролюючого органу, платник не вірно веде облік суми від'ємного значення, що зараховується до складу податкового кредиту наступного звітного (податкового) періоду (рядок 21 декларації) у розрізі звітних (податкових) періодів, у якому виникло таке значення.

Окружний адміністративний суд міста Києва рішенням, залишеним без змін постановою Шостого апеляційного адміністративного суду, частково задовольнив

позов, визнавши протиправним і скасувавши податкове повідомлення-рішення. У задоволенні іншої частини позовних вимог було відмовлено. Суди попередніх інстанцій дійшли висновку, що розрахунок суми бюджетного відшкодування було зроблено за рахунок операцій, наведених у пункті 200.11 статті 200 Податкового кодексу України, тому відсутні підстави для проведення документальної позапланової перевірки на підставі підпункту 78.1.8 пункту 78.1 статті 78 цього Кодексу. Податковий кодекс України та інші підзаконні нормативно-правові акти не встановлюють особливостей та хронології відображення від'ємного значення податку на додану вартість звітного (податкового) періоду в Додатку 2 (Д2) та Додатку 3 (Д3) до податкової декларації з податку на додану вартість.

Верховний Суд залишив касаційну скаргу без задоволення, а оскаржувані судові рішення – без змін.

ОЦІНКА СУДУ

Податковий кодекс України та Порядок заповнення і подання податкової звітності з податку на додану вартість, затверджений наказом Міністерства фінансів України від 28 січня 2016 року № 21, не встановлюють особливості та хронологію відображення від'ємного значення податку на додану вартість звітного (податкового) періоду в Додатку 2 (Д2) та Додатку 3 (Д3) до податкової декларації з податку на додану вартість.

Прислівник «доцільно», використаний у тексті листа Державної фіскальної служби України від 22 липня 2016 року № 24830/7/99-99-15-03-02-17, означає рекомендацію, а не обов'язок застосовувати принцип хронології формування від'ємного значення.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 6 жовтня 2021 року у справі № 640/11775/20 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/100285317>.

1.2.4. Про встановлення ціни тютюнових виробів, вище за яку не дозволено здійснювати їх реалізацію

Ціну тютюнових виробів, вище за яку не дозволено здійснювати їх реалізацію, можна визначити множенням максимальної роздрібної ціни, зазначеної на пацці сигарет, на коефіцієнт 1,05

7 жовтня 2021 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Публічного акціонерного товариства «Укрнафта» на постанову Окружного адміністративного суду м. Києва від 18 липня 2016 року й ухвалу Київського апеляційного адміністративного суду від 22 вересня 2016 року у справі № 826/26860/15 за позовом Публічного акціонерного товариства «Укрнафта» до Центрального офісу з обслуговування великих платників Міжрегіонального головного управління Державної фіскальної служби про визнання протиправним і скасування рішення про застосування фінансових санкцій.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

З урахуванням вимог пункту 29.1 статті 29 Податкового кодексу України граничною роздрібною ціною реалізованих тютюнових виробів є 14,70 грн. Платник на реалізованій пачці сигарет зазначив 14,00 грн як максимальну роздрібну ціну. Водночас контролюючий орган, під час проведення фактичної перевірки, встановив факт реалізації сигарет за ціною 14,73 грн, що є порушенням максимальної роздрібною ціни на підакцизні товари.

Окружний адміністративний суд м. Києва постановою, залишеною без змін ухвалою Київського апеляційного адміністративного суду, відмовив у задоволенні позовних вимог. Суди попередніх інстанцій дійшли висновку, що ціна тютюнових виробів, вище за яку не дозволено здійснювати їх реалізацію, становить 14,70 грн. Позивач у судовому процесі не довів правильність розрахунку граничної роздрібною ціни на рівні 14,73 грн, з урахуванням акцизного податку на визначені тютюнові вироби у мережі роздрібною торгівлі.

Зважаючи на встановлені актом фактичної перевірки обставини, суд указав на правомірність застосування фінансових санкцій.

Верховний Суд залишив касаційну скаргу без задоволення, а оскаржувані рішення – без змін.

ОЦІНКА СУДУ

Тютюнові вироби можна реалізовувати в роздрібній торгівлі, визначаючи максимальною роздрібною ціною вартість, яку необхідно збільшити на суму податку з підакцизних товарів. Тобто ціну тютюнових виробів, вище за яку не дозволено здійснювати їх реалізацію, можна визначити множенням максимальної роздрібною ціни, зазначеної на пачці сигарет, на коефіцієнт 1,05.

Товар, що перебував на реалізації у платника податків, є підакцизним товаром, при реалізації якого в роздріб, відповідно до підпункту 14.1.4 пункту 14.1 статті 14 Податкового кодексу України, ціна має включати акцизний податок у розмірі п'яти відсотків реалізованого товару (підпункт 215.3.10 пункту 215.3 статті 215). Цей непрямий податок розраховується з вартості тютюнових виробів, що не перевищує їх максимальну роздрібну ціну, встановлену виробником (імпортером) і зазначену на пачці.

Верховний Суд не знайшов підстав для відступу від схожої правової позиції щодо застосування норм права, зокрема, у постановах від 28 серпня 2018 року у справі № 826/1392/16 (провадження № К/9901/19176/18), від 15 січня 2019 року у справі № 826/25247/15 (провадження № К/9901/40021/18), від 2 квітня 2019 року у справі № 826/15359/15 (провадження № К/9901/41619/18), від 22 квітня 2019 року у справі № 803/1511/16 (провадження № К/9901/36064/18).

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 7 жовтня 2021 року у справі № 826/26860/15 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/100249495>.

1.2.5. Про підстави скасування результатів податкової перевірки внаслідок порушення процедури її призначення

Невиконання вимог закону щодо підстави для проведення документальної позапланової перевірки призводить до визнання перевірки незаконною та не породжує правових наслідків такої перевірки. Акт перевірки, виходячи із положень щодо допустимості доказів, закріплених частиною другою статті 74 Кодексу адміністративного судочинства України, не може визнаватися допустимим доказом у справі, оскільки одержаний з порушенням порядку, встановленого законом

21 жовтня 2021 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Головного управління Державної фіскальної служби у Рівненській області на постанову Рівненського окружного адміністративного суду від 06 листопада 2017 року та постанову Житомирського апеляційного адміністративного суду від 12 березня 2018 року у справі № 817/1314/17 за позовом Товариства з обмеженою відповідальністю «Дівай Вест» до Головного управління Державної фіскальної служби у Рівненській області про скасування податкових повідомлень-рішень.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

На підставі наказів контролюючий орган провів перевірку платника податків, за результатами якої прийняв податкові повідомлення-рішення. Не погодившись з наказами про призначення перевірки, платник оскаржив їх у судовому порядку. Рішенням суду, що набрало законної сили, накази на проведення перевірки були визнані протиправними та скасовані. Платник звернувся до суду з позовом про скасування податкових повідомлень-рішень, прийнятих за результатами перевірки, призначеної цими наказами. Контролюючий орган указав, що порушення процедури проведення перевірки не може впливати на її результат, оскільки така перевірка фактично відбулася.

Рівненський окружний адміністративний суд постановою, залишеною без змін постановою Житомирського апеляційного адміністративного суду задовольнив позов. Суди попередніх інстанцій дійшли висновку, що оскільки накази на проведення перевірки були визнані протиправними та скасовані рішенням суду, що набрало законної сили, то оскаржувані повідомлення-рішення є також протиправними та підлягають скасуванню.

Верховний Суд залишив касаційну скаргу без задоволення, а оскаржувані судові рішення – без змін.

ОЦІНКА СУДУ

Невиконання вимог закону щодо підстави для проведення документальної позапланової перевірки призводить до визнання перевірки незаконною та не породжує правових наслідків такої перевірки. Акт перевірки, виходячи із положень щодо допустимості доказів, закріплених частиною другою статті 74 Кодексу адміністративного судочинства України, не може визнаватися допустимим

доказом у справі, оскільки одержаний з порушенням порядку, встановленого законом.

Таким чином, податкове повідомлення-рішення, прийняте за наслідками перевірки та на підставі акту перевірки, який є недопустимим доказом, не може вважатися правомірним і підлягає скасуванню. Установлені судами обставини щодо протиправності призначення та проведення контролюючим органом перевірки, за наслідками якої було прийнято оскаржуване податкове повідомлення-рішення, є достатніми для висновку про протиправність податкового повідомлення-рішення. Таким чином, відсутня необхідність перевірки суті порушення платником податків вимог Податкового кодексу України як підстави для донарахування суми грошового зобов'язання.

Установивши таке порушення процедури проведення перевірки, наслідком якого є визнання протиправними її результатів, суд не може переходити до аналізу інших обставин, що слугували підставою ухвалення суб'єктом владних повноважень індивідуальних актів. Отже, скасування наказу щодо проведення перевірки на підставі судового рішення, яке набрало законної сили, є процедурним порушенням, що тягне за собою скасування податкових повідомлень-рішень.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 21 жовтня 2021 року у справі № 817/1314/17 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/100471023>.

1.2.6. Про перевагу змісту документа порівняно із зовнішньою формою при розгляді податкових спорів

Складання контролюючим органом рішення про застосування штрафних (фінансових) санкцій не за формою податкового повідомлення-рішення не може бути самостійною підставою для визнання протиправним такого рішення за умови, що суб'єкт господарювання вчинив порушення вимог податкового законодавства, контроль за дотриманням якого покладено на відповідний орган. При розгляді податкових спорів перевага надається змісту документа порівняно з його зовнішньою формою

21 жовтня 2021 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Южноукраїнської об'єднаної державної податкової інспекції Головного управління Державної фіскальної служби у Миколаївській області на постанову Миколаївського окружного адміністративного суду від 22 лютого 2018 року та постанову Одеського апеляційного адміністративного суду від 22 лютого 2018 року у справі № 814/724/17 за позовом Товариства з обмеженою відповідальністю «Пивниця на Толстого» до Южноукраїнської об'єднаної державної податкової інспекції Головного управління Державної фіскальної служби у Миколаївській області про скасування рішення.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Контролюючий орган за результатами перевірки платника податків установив порушення щодо виробництва алкогольних напоїв без ліцензії та застосував фінансові санкції у вигляді штрафу. Не погоджуючись з висновками контролюючого

органу, платник податків указав, що пиво, виявлене під час перевірки, було зварено для проби, а необхідність його виготовлення обумовлена прагненням отримати ліцензію на виготовлення алкогольних напоїв, перед цим сертифікувавши свою продукцію.

Миколаївський окружний адміністративний суд постановою, залишеною без змін постановою Одеського апеляційного адміністративного суду, задовольнив позов. Суди попередніх інстанцій дійшли висновку, що ухвалення контролюючим органом рішення про застосування фінансових санкцій не у формі податкового повідомлення-рішення є протиправним та є підставою для його скасування.

Верховний Суд задовольнив касаційну скаргу, скасував рішення судів першої та апеляційної інстанцій та ухвалив нову постанову, якою відмовив у задоволенні позовних вимог.

ОЦІНКА СУДУ

У разі порушення суб'єктом господарювання вимог Закону України від 19 грудня 1995 року № 481/95-ВР «Про державне регулювання виробництва і обігу спирту етилового, коньячного і плодового, алкогольних напоїв та тютюнових виробів», контролюючий орган має складати та надсилати (вручати) такому суб'єкту господарювання податкове повідомлення-рішення за штрафними (фінансовими) санкціями. Визначальною ознакою для висновку про наявність підстав для притягнення особи до відповідальності, передбаченої Законом України від 19 грудня 1995 року № 481/95-ВР «Про державне регулювання виробництва і обігу спирту етилового, коньячного і плодового, алкогольних напоїв та тютюнових виробів», є встановлення та доведення факту виробництва алкогольних напоїв без ліцензії.

Водночас складання контролюючим органом рішення про застосування штрафних (фінансових) санкцій не за формою податкового повідомлення-рішення не може бути самостійною підставою для визнання протиправним такого рішення за умови що суб'єкт господарювання вчинив порушення вимог податкового законодавства, контроль за дотриманням якого покладено на контролюючий орган. При розгляді податкових спорів перевага надається змісту документа порівняно з його зовнішньою формою.

Рішення може бути визнане судом правомірним, у випадку, коли не дотримано окремих елементів форми спірного рішення. У такому разі рішення контролюючого органу про застосування фінансових санкцій за порушення вимог законодавства з регулювання обігу спирту, алкогольних напоїв та тютюнових виробів, прийняте не за формою, передбаченою для податкових повідомлень-рішень, можна розцінювати як податкове повідомлення-рішення з окремими дефектами, які не змінюють суті спірного рішення.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 21 жовтня 2021 року у справі № 814/724/17 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/100471022>.

II. Справи, розглянуті судовою палатою з розгляду справ щодо захисту соціальних прав

1. Про неможливість судового оскарження рішення органу місцевого самоврядування про вилучення земельної ділянки з мотиву суспільних потреб

Рішення органу місцевого самоврядування про вилучення земельної ділянки з мотиву суспільних потреб не підлягає оскарженню землекористувачем у суді, оскільки таке рішення не спричиняє настання правових наслідків для такої особи, якщо вона заперечує проти такого вилучення, а отже і не може порушувати її прав. Правомірність такого рішення оцінюється адміністративним судом під час розгляду справи за позовом органу місцевого самоврядування про вилучення земельної ділянки

05 жовтня 2021 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Товариства з обмеженою відповідальністю "Сенс" на рішення Сумського окружного адміністративного суду від 03 липня 2020 року та постанову Другого апеляційного адміністративного суду від 09 лютого 2021 року у справі № 480/159/20 за позовом ТОВ "Сенс" до Сумської міської ради про визнання протиправним та скасування рішення.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

ТОВ "Сенс" користується на праві постійного користування земельною ділянкою за АДРЕСОЮ_1 на підставі додатку № 4 до рішення міськвиконкому від 18 лютого 1993 № 90 "Про надання земельних ділянок" та державного акта від 12 березня 1997.

Згідно з державним актом земельна ділянка виділена для критої автомобільної стоянки. Земельна ділянка зареєстрована в Державному земельному кадастрі, право постійного користування земельною ділянкою зареєстровано в Державному реєстрі речових прав на нерухоме майно.

24 грудня 2019 року на сесії Сумської міської ради прийнято рішення № 6238 - МР "Про вилучення земельної ділянки за АДРЕСОЮ_1, яка перебуває в постійному користуванні Товариства з обмеженою відповідальністю "Сенс".

Копія зазначеного рішення направлена позивачу Департаментом ресурсних платежів Сумської міської ради разом з повідомленням про вилучення земельної ділянки від 02 січня 2020 року. В повідомлення також запропоновано Товариству з обмеженою відповідальністю "Сенс" письмово повідомити про надання згоди на проведення переговорів щодо умов викупу або відмови від такого викупу.

Листом від 30 січня 2020 року Товариство з обмеженою відповідальністю "Сенс" повідомило Департамент ресурсних платежів Сумської міської ради про те, що не погоджується із вилученням вказаної земельної ділянки та відмовляється від викупу об'єктів нерухомості, які на ній розташовані.

Позивач, вважаючи рішення органу місцевого самоврядування протиправним, звернувся до суду з цим позовом за захистом порушених, на його думку, прав та інтересів.

Ухвалюючи рішення про відмову у задоволенні позову, суд першої інстанції, з висновками якого погодився суд апеляційної інстанції, виходив з того, що прийняття рішення Сумської міської ради від 24 грудня 2019 року № 6238-МР фактично не позбавляє права користування ТОВ "Сенс" спірною земельною ділянкою, а лише є початком процедури вилучення земельної ділянки з постійного користування у відповідності до встановленої чинним законодавством процедури, яка має конкретно визначені етапи, відтак, оскаржуване рішення не має зобов'язального характеру для позивача, а питання правомірності прийняття такого рішення вирішується судом під час розгляду справи за позовом органу місцевого самоврядування про примусове вилучення земельної ділянки.

Верховний Суд касаційну скаргу Товариства з обмеженою відповідальністю "Сенс" задовольнив частково, скасував рішення судів попередніх інстанцій, та закриття провадження у справі.

ОЦІНКА СУДУ

У цій справі судами розглядалося питання можливості оскарження рішення територіальної громади про вилучення земельної ділянки для суспільних потреб у судовому порядку.

Верховний Суд при вирішенні цього спору керувався положеннями Земельного кодексу України та Законом України "Про відчуження земельних ділянок, інших об'єктів нерухомого майна, що на них розміщені, які перебувають у приватній власності, для суспільних потреб чи з мотивів суспільної необхідності" від 17.11.2009 № 1559-VI (далі – Закон № 1559).

Проаналізувавши вказані нормативно-правові акти, суд зазначив, що законодавець передбачив два способи вилучення земельних ділянок: добровільний – вилучення за письмовою згодою землекористувачів; примусовий (в разі незгоди землекористувачів) – відчуження земельних ділянок за рішенням суду.

Відповідно до ч. 1 ст. 149 Земельного Кодексу України рішення органу державної влади чи органу місцевого самоврядування про вилучення земельної ділянки слід уважати документом, який підтверджує намір вилучити земельну ділянку у землекористувача. Таким рішенням ініціюється процедура вилучення земельної ділянки, зокрема й для суспільних потреб. Таке рішення є виявом наміру територіальної громади (держави) в особі відповідних органів як власника землі про вилучення земельної ділянки, зокрема для суспільних потреб.

У разі згоди землекористувача на вилучення у нього ділянки, суб'єкти звернення приймають рішення про припинення права постійного користування земельною ділянкою, яке слугує підставою для здійснення подальших реєстраційних дій щодо такої землі. За відсутності згоди землекористувача на вилучення земельної ділянки, питання вирішується у судовому порядку.

За такого правового регулювання колегія суддів Верховного Суду дійшла висновку, що у випадку незгоди особи з вилученням у неї земельної ділянки з постійного користування, зацікавлений суб'єкт владних повноважень, що ініціює вилучення, повинен звернутися до суду та довести наявність відповідних підстав та умов.

При цьому зауважено, що рішення органу місцевого самоврядування про вилучення земельної ділянки є документом, який засвідчує лише намір припинити відповідній особі право на постійне користування земельною ділянкою та розцінюється судом у якості першої стадії процедури з примусового вилученням земельної ділянки.

З урахуванням вище наведеного Верховний Суд дійшов висновку, що рішення органу місцевого самоврядування про вилучення земельної ділянки з мотиву суспільних потреб не підлягає оскарженню землекористувачем в суді, оскільки таке рішення не спричиняє настання правових наслідків для такої особи, якщо вона заперечує проти такого вилучення, а отже і не може порушувати її прав. Правомірність такого рішення оцінюється адміністративним судом під час розгляду справи за позовом органу місцевого самоврядування про вилучення земельної ділянки.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 05 жовтня 2021 року у справі № 480/159/20 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/100189538>.

2. Про підставу для надання статусу учасника війни працівникам підприємств, установ та організацій, які залучалися та брали безпосередню участь у забезпеченні проведення антитерористичної операції

Для надання статусу учасника війни працівникам підприємств, установ та організацій, які залучалися та брали безпосередню участь у забезпеченні проведення антитерористичної операції, перебуваючи безпосередньо в районах її проведення, обов'язковими є документи про безпосереднє залучення до виконання завдань антитерористичної операції в районах її проведення (витяги з наказів керівника Антитерористичного центру при Службі безпеки або особи, яка його заміщує, першого заступника чи заступника керівника Антитерористичного центру при Службі безпеки про залучення до забезпечення проведення антитерористичної операції, витяги з наказів керівника оперативного штабу з управління антитерористичною операцією, його заступників або керівників секторів (командирів оперативно-тактичних угруповань) про підпорядкування керівнику оперативного штабу з управління антитерористичною операцією в районах її проведення), а крім того, можуть бути додані й інші документи

12 жовтня 2021 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу ОСОБА_1 на постанову Львівського апеляційного адміністративного суду від 7 травня 2018 року у справі

№607/12643/17 за позовом до Управління соціальної політики Тернопільської міської ради, Тернопільської міської комісії для розгляду питань, пов'язаних із встановленням статусу учасника війни відповідно до Закону України "Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту", третя особа: Приватне підприємство "Дружба-Нафтопродукт", про визнання дій протиправними та зобов'язання вчинити дії.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Наказом директора ПП "Дружба-Нафтопродукт" №14 від 5 червня 2015 року водія ОСОБА_1 відряджено на будівництво фортифікаційних споруд з метою зміцнення обороноздатності держави в м.Попасне Луганської області з 5 червня по 2 липня 2015 року.

Факт безпосередньої участі позивача у будівництві фортифікаційних споруд у м.Попасне Луганської області з 5 червня по 2 липня 2015 року підтверджується наказом про відрядження позивача, витягом з наказу про прибуття в зону АТО, а також показами свідків, які безпосередньо були присутні разом із позивачем при виконанні вищезазначених робіт.

12 вересня 2017 року позивач звернувся до Тернопільської міської комісії для розгляду питань, пов'язаних із встановленням статусу учасника війни відповідно до Закону України "Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту" про встановлення статусу учасника війни.

Рішенням №3 від 26 вересня 2017 року Тернопільської міської комісії для розгляду питань, пов'язаних із встановленням статусу учасника війни відповідно до Закону України "Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту" відмовлено позивачу у встановленні статусу учасника війни у зв'язку з відсутністю документа про безпосереднє залучення ОСОБА_1 до виконання завдань антитерористичної операції в районах її проведення (витягу з наказу керівника Антитерористичного центру при Службі безпеки України або витягу з наказу керівника оперативного штабу з управління антитерористичною операцією).

Не погоджуючись з таким рішенням, позивач звернувся до суду за захистом своїх прав.

Задовольняючи позовні вимоги, суд першої інстанції керувався тим, що з огляду на значну доказову базу, якою підтверджено безпосередню участь позивача у забезпеченні проведення антитерористичної операції, перебуваючи безпосередньо в районах антитерористичної операції у період її проведення, у відповідача були достатні правові підстави для надання ОСОБА_1 статусу учасника війни.

Скасовуючи рішення суду першої інстанції та відмовляючи у задоволенні позову, апеляційний суд виходив із того, що враховуючи відсутність документів про безпосереднє залучення позивача до виконання завдань антитерористичної операції в районах її проведення, що підтверджено листом Антитерористичного центру при СБУ, а також не подання документів про направлення (прибуття) позивача у відрядження для безпосередньої участі в антитерористичній операції в районах її проведення, відмова відповідача у наданні ОСОБА_1 статусу учасника війни є обґрунтованою.

Верховний Суд залишив касаційну скаргу без задоволення, а рішення суду апеляційної інстанції – без змін.

ОЦІНКА СУДУ

У цій справі ключовим питанням для її вирішення була необхідність з'ясування судом, якими саме документами мають підтверджуватися обставини безпосередньої участі особи у забезпеченні проведення антитерористичної операції для реалізації нею права отримання статусу учасника війни.

Аналізуючи пункт 2 постанови Кабінету Міністрів України від 23 вересня 2015 року №739 “Питання надання статусу учасника війни деяким особам”, колегія суддів Верховного Суду дійшла наступних висновків.

Сполучник “також” уживається для приєднання однорідних членів речення або цілих речень у значенні: крім того, разом із тим. (Академічний тлумачний словник. (1970-1980) Словник української мови: в 11 томах. – Том 10, 1979. – Стор. 23.)

Таким чином, використання сполучникової конструкції “а також” у пункті 2 постанови КМУ №739, можна тлумачити так: що для надання статусу учасника війни працівникам підприємств, установ та організацій, які залучалися та брали безпосередню участь у забезпеченні проведення антитерористичної операції, перебуваючи безпосередньо в районах її проведення, обов'язковими є документи про безпосереднє залучення до виконання завдань антитерористичної операції в районах її проведення (витяги з наказів керівника Антитерористичного центру при Службі безпеки або особи, яка його заміщує, першого заступника чи заступника керівника Антитерористичного центру при Службі безпеки про залучення до забезпечення проведення антитерористичної операції, витяги з наказів керівника оперативного штабу з управління антитерористичною операцією, його заступників або керівників секторів (командирів оперативно-тактичних угруповань) про підпорядкування керівнику оперативного штабу з управління антитерористичною операцією в районах її проведення), а крім того, можуть бути додані й інші документи.

За таких обставин, колегія Верховного Суду погодилася з висновком суду апеляційної інстанції, що у зв'язку із відсутністю документів про безпосереднє залучення позивача до виконання завдань антитерористичної операції в районах її проведення, що підтверджено листом Антитерористичного центру при Службі безпеки України, а також не подання документів про направлення (прибуття) позивача у відрядження для безпосередньої участі в антитерористичній операції в районах її проведення, відповідач обґрунтовано відмовив ОСОБА_1 у наданні статусу учасника війни.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 12 жовтня 2021 року у справі № 607/12643/17 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/100285384>.

3. Про різну правову природу понять «встановлення інвалідності особі відповідно до огляду медико-соціальної експертної комісії» та «встановлення статусу особи з інвалідністю внаслідок війни»

За своєю правовою природою поняття «встановлення інвалідності особі відповідно до огляду медико-соціальної експертної комісії» та «встановлення статусу особи з інвалідністю внаслідок війни» є різними, і дата встановлення інвалідності не може бути пов'язана з встановленням статусу особи з інвалідністю

21 жовтня 2021 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу ОСОБА_1 на рішення Черкаського окружного адміністративного суду від 14 листопада 2019 та постанову Шостого апеляційного адміністративного суду від 16 січня 2020 у справі № 580/3202/19 за позовом ОСОБА_1 до Управління праці та соціального захисту населення Уманської районної державної адміністрації Черкаської області про визнання протиправною бездіяльності та зобов'язання вчинити певні дії

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Позивач є внутрішньо-переміщеною особою та має право на пільги, встановлені законодавством України для ветеранів війни – учасників бойових дій, що підтверджується посвідченням від 09 грудня 2016 року.

Згідно з довідкою акта огляду медико-соціальної експертної комісії Обласної МСЕК м. Черкаси № 2 серія 12 ААБ № 463078 від 11 лютого 2019 позивачу з 18 квітня 2019 року встановлено III групу інвалідності, причина інвалідності – поранення отримане безпосередньої під час участі в АТО, забезпечення її проведення, інвалідність встановлена на строк до 01 серпня 2022.

15 липня 2019 року ОСОБА_1 звернувся до Управління праці та соціального захисту населення Уманської районної державної адміністрації Черкаської області із заявою, в якій просив встановити статус "інваліда війни III групи" та видати посвідчення встановленого зразка.

Управління праці та соціального захисту населення Уманської районної державної адміністрації Черкаської області на засідання комісії з розгляду питань пов'язаних із встановленням статусу особам, на яких поширюється чинність Закону України "Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту" у протоколі від 15 липня 2019 №2 прийняло рішення встановити позивачу статус особи з інвалідністю, внаслідок війни відповідно до п. 12 частини 2 статті 7 Закону України "Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту". Одночасно позивачу відмовлено у виплаті грошової допомоги до 5 травня за 2019 рік, оскільки відповідний статус особи з інвалідністю внаслідок війни позивач отримав після 5 травня 2019 року.

Вважаючи, що статус інваліда війни має бути встановлений позивачу з дати вказаній у довідці до акта огляду медико-соціальної експертної комісії і він має право на отримання грошової допомоги до 5 травня 2019 року, позивач звернувся до суду з цим позовом.

Відмовляючи у задоволенні позову, суди попередніх інстанцій виходили з того, що за своєю правовою природою поняття встановлення інвалідності особі відповідно до огляду медико-соціальної експертної комісії та встановлення статусу особи інвалідності внаслідок війни є різними. Чинне законодавство України пов'язує прийняття рішення щодо встановлення статусу особи з інвалідністю внаслідок війни із зверненням особи за отриманням такого статусу.

Верховний Суд касаційну скаргу ОСОБА_1 залишив без задоволення, рішення судів попередніх інстанцій – без змін.

ОЦІНКА СУДУ

Ключовим питанням для вирішення цієї справи було з'ясування, чи повинен був статус інваліда війни встановлений позивачу з дати, вказаній у довідці до акта огляду медико-соціальної експертної комісії.

Від зазначеного факту залежить наявність у позивача права на отримання у 2019 році грошової допомоги до 5 травня.

При вирішенні цього спору Верховний Суд керувався положеннями Закону України "Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту" від 22 жовтня 1993 №3551-XII (далі – Закон №3551-XII) та Порядком надання статусу особи з інвалідністю внаслідок війни особам, які отримали інвалідність внаслідок поранення, контузії, каліцтва або захворювання, одержаних під час безпосередньої участі в антитерористичній операції, забезпеченні її проведення, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 08 вересня 2015 року №685 (далі – Порядок №685).

Відповідно до підпункту 1 пункту 4 Порядку №685 підставою для надання особам, зазначених в абзацах другому і четвертому пункту 2 цього Порядку, статусу особи з інвалідністю внаслідок війни є довідка медико-соціальної експертної комісії про групу та причину інвалідності.

У відповідності до положень Порядку № 685 статус інваліда війни встановлюється органами соціального захисту населення рішенням у місячний строк з дня подання документів.

За наслідками прийняття такого рішення, особі видається посвідчення інваліда війни з написом "Посвідчення інваліда війни - інвалід" та нагрудний знак "Ветеран війни - інвалід".

У свою чергу посвідчення є документом, що підтверджує статус осіб, на яких поширюється дія Закону № 3551-XII.

Проаналізувавши вказані норми Верховний Суд погодився з висновками судів попередніх інстанцій з приводу того, що встановленню особі статусу особи з інвалідністю внаслідок війни з видачею відповідного посвідчення передують звернення такої особи до органу соціального захисту населення із відповідною заявою щодо встановлення такого статусу та надання посвідчення.

Колегією суддів Верховного Суду зазначено, що чинне законодавство не містить прямої норми, яка би визначала дату (або прив'язку до певної події) встановлення зазначеного статусу для осіб-заявників.

Водночас, норма про те, що рішення про надання статусу інваліда війни приймається органами соціального захисту населення у місячний строк з дня подання документів, дозволяє стверджувати, що саме дата подання документів особою є тією подією, з якої слід відраховувати дату видачі відповідного посвідчення.

За таких міркувань Верховний Суд констатував, що суди попередніх інстанцій правомірно відмовили ОСОБА_1 в задоволенні позовних вимог.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 21 жовтня 2021 року у справі № 580/3202/19 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/100470631>.

4. Про відсутність повноважень у Національній комісії з цінних паперів та фондового ринку щодо визначення ціни придбання акцій

До повноважень Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку не віднесено функцій визначення ціни придбання акцій та правильність її визначення юридичною особою у процедурах добровільного та (чи) примусового викупу акцій, отже адміністративний суд в межах своєї судової юрисдикції та завдань також не може перевіряти правильність її визначення та справедливості

27 жовтня 2021 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку на рішення Окружного адміністративного суду міста Києва від 19 грудня 2018 та постанову Шостого апеляційного адміністративного суду від 22 січня 2020 у справі № 826/7969/18 за позовом Публічного акціонерного товариства “ДТЕК Дніпроенерго” до Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку про визнання протиправною та скасування постанови.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

ПАТ “ДТЕК Дніпроенерго” є емітентом простих іменних акцій.

11 вересня 2017 Компанія ОРНЕКС ЛІМІТЕД разом з ще 9 юридичними особами (особами, що діють спільно) набула право власності на значний контрольний та домінуючий контрольний пакет акцій ПАТ “ДТЕК Дніпроенерго”.

04 жовтня 2017 Наглядовою радою цього товариства прийнято рішення, яким затверджено ціну придбання акцій ПАТ “ДТЕК Дніпроенерго” за правилами статті 65-1 Закону № 514-VI на рівні 488,14 грн. за одну акцію.

09 жовтня 2017 від афілійованої особи Компанії – Товариства з обмеженою відповідністю (далі – ТОВ) “ДТЕК ПАУЕР ТРЕЙД” надійшла публічна безвідклична пропозиція для всіх акціонерів – власників простих акцій ПАТ “ДТЕК Дніпроенерго” про придбання належних їм акцій Компанії ОРНЕКС ЛІМІТЕД та її афілійованих осіб.

17 вересня 2017 на адресу Нацкомісії надійшло звернення-скарга акціонера ПАТ “ДТЕК Дніпроенерго” ОСОБА_1, у якому він просив перевірити наведені у скарзі відомості щодо відповідності визначеної ціни акції вимогам частини п'ятої статті 65-2 Закону № 514-VI.

19 січня 2018 уповноваженою особою Нацкомісії постановою № 624-СХ-1-Е на ПАТ “ДТЕК Дніпроенерго” накладено санкцію за правопорушення на ринку цінних паперів у вигляді попередження.

На думку контролюючого органу Наглядовою радою позивача було порушено порядок та спосіб визначення ціни придбання акцій з метою реалізації статті 65-1 Закону України «Про акціонерні товариства» (далі – Закон № 514-VI).

ПАТ “ДТЕК Дніпроенерго”, вважаючи вказану постанову “Про накладення санкції за правопорушення на ринку цінних паперів” протиправною та такою, що порушує його права, звернулося до суду з цим позовом.

Задовольняючи позовні вимоги суди попередніх інстанцій виходили з того, що факт придбання пакету акцій Товариства, що одночасно є і значним контрольним, і домінуючим контрольним, означає охоплення наслідків придбання меншого пакету (значного контрольного) більшим (домінуючим контрольним), тобто, до правовідносин мають застосовуватись спеціальні положення законодавства, що визначають особливості придбання акцій публічного акціонерного товариства за наслідками придбання домінуючого контрольного пакета акцій, враховуючи і визначення ціни акції для продажу міноритарними акціонерами належних їм акцій.

Суди вказали, що вчинені позивачем дії, які були направлені на усунення колізій норм статей 65-1 - 65-3 Закону № 514-VI та врахування прав та інтересів всіх акціонерів, не визнавались жодним Законом України як протиправні, а тому, Нацкомісія не мала права накладати на ПАТ “ДТЕК Дніпроенерго” санкцію за їх вчинення.

Верховний Суд касаційну скаргу Нацкомісії залишив без задоволення, рішення судів попередніх інстанцій – без змін з мотивів, наведених у постанові Верховного Суду.

ОЦІНКА СУДУ

При вирішенні цієї справи Верховний Суд керувався нормами Закону № 514-VI та Закону України від 30.10.1996 № 448/96-ВР “Про державне регулювання ринку цінних паперів” (далі – Закону № 448/96-ВР), якими врегульовані спірні правовідносини.

Верховним Судом зазначено, що положення статей 65-1 та 65-2 Закону передбачають різний підхід у визначенні ринкової вартості акцій товариства для цілей визначення ціни придбання акцій у двох різних процедурах, за результатом застосування цих різних підходів у двох різних процедурах існує досить велика ймовірність отримання двох різних результатів ринкової вартості акцій, які можуть істотно відрізнятись між собою.

Водночас, колегія суддів звернула увагу на те, що до повноважень відповідача не віднесено функцій визначення ціни придбання акцій та правильність її визначення юридичною особою у процедурах добровільного та (чи) примусового викупу акцій, отже адміністративний суд в межах своєї судової юрисдикції та завдань також не може перевіряти правильність її визначення та справедливність.

Таким чином, оскільки предметом судової ревізії у цій справі є рішення суб'єкта владних повноважень, який наділений функцією контролю за дотриманням позивачем вимог законодавства на ринку цінних паперів, проте не наділений

повноваженнями визначати ціну придбання акції та правомірність її визначення акціонерним товариством, колегія суддів дійшла висновку, що Нацкомісія не мала права накладати на позивача санкцію у вигляді попередження.

Натомість, Суд зауважив, що правильність та справедливість визначення ціни придбання акцій у наведених вище процедурах може бути предметом ревізії та контролю лише у рамках судових процедур, ініційованих особами, які є суб'єктами цих правовідносин.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 27 жовтня 2021 року у справі № 826/7969/18 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/100623562>.

III. Справи, розглянуті судовою палатою з розгляду справ щодо виборчого процесу та референдуму, а також захисту політичних прав громадян

1. Про правомірність обмежень, визначених Положенням про прикордонний режим, щодо порядку випуску маломірних суден, інших плавзасобів у територіальне море та внутрішні води України

Встановлені Положенням про прикордонний режим, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 27.07.1998 №1147, (в тому числі абз. 4 п. 33) обмеження та режимні заходи у прикордонній смузі та контрольованому прикордонному районі спрямовані на забезпечення недоторканості державного кордону України, а отже вказані обмеження є такими, що передбачені законом та є необхідними в демократичному суспільстві в інтересах національної та громадської безпеки та виправдані суспільними інтересами в демократичному суспільстві, а отже встановлення цих обмежень не є порушенням статті 12 Міжнародного пакту про громадянські та політичні права, статті 2 Протоколу № 4 до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та статті 33 Конституції України

28 жовтня 2021 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу ОСОБА_1 та ОСОБА_2 на рішення Окружного адміністративного суду міста Києва від 04.12.2019 та постанову Шостого апеляційного адміністративного суду від 25.02.2020 у справі № 640/8453/19 за позовом ОСОБА_1 та ОСОБА_2 до Кабінету Міністрів України, третя особа, яка не заявляє самостійних вимог щодо предмета спору, на стороні відповідача: Адміністрація Державної прикордонної служби про визнання протиправним та нечинним положення.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

27.07.1998 Кабінет Міністрів України відповідно до Закону України «Про державний кордон України» прийняв постанову №1147, якою, зокрема, установив вздовж державного кордону на його сухопутних ділянках і вздовж берегів прикордонних річок, озер та інших водойм прикордонну смугу у межах прилеглих

до кордону територій селищних і сільських рад, де запроваджується прикордонний режим.

Пунктом 33 Положення про прикордонний режим, затвердженого вказаною постановою Кабінету Міністрів України, визначалось, що випуск самохідних і несамохідних суден, інших плавзасобів у внутрішні води здійснюється адміністрацією пристані, причалу або пункту базування згідно з інструкцією, яка затверджується місцевими державними адміністраціями разом з відповідними підрозділами Прикордонних військ.

Постановою Кабінету Міністрів України від 08.12.2010 №1110 були внесені суттєві зміни до Положення про прикордонний режим та, зокрема, пункт 33 викладено у новій редакції.

03 лютого 2016 року Кабінетом Міністрів України прийнято постанову №52 «Про внесення змін до Положення про прикордонний режим», якою абзац 4 пункту 33 вказаного Положення викладено в редакції, чинній на теперішній час, відповідно до якої маломірні судна, інші плавзасоби можуть виходити (крім засобів розваг на воді, які виходять на відстань до 2 морських миль) у територіальне море та внутрішні води України згідно з інструкціями про порядок обліку та випуску маломірних суден, інших плавзасобів у територіальне море та внутрішні води України за умови завчасного, не пізніше ніж за одну годину до виходу, інформування адміністраціями об'єктів базування, які ними обліковуються, відповідних підрозділів Державної прикордонної служби, у зоні відповідальності яких вони перебувають.

13 травня 2018 року стосовно ОСОБА_2. Одеським прикордонним загonom складено протокол про адміністративне правопорушення, який, будучи посадовою особою, здійснив випуск в море маломірного плавзасобу без завчасного, не пізніше ніж за одну годину до виходу, інформування підрозділу прикордонної служби, в зоні відповідальності якого здійснюється випуск, чим порушено пункт 33 Положення про прикордонний режим. При цьому, на вказаному маломірному судні, який вийшов у море, серед інших осіб (пасажирів), у журналі випуску суден зазначено ОСОБА_1.

У позовній заяві позивачі посилалися на невідповідність змісту постанови Уряду меті її прийняття, оскільки метою прийняття останньої слугувала протидія вхідній нелегальній міграції, постанова ж посилює контроль за переміщенням громадян по територіям контрольованого прикордонного району.

Верховний Суд залишив касаційну скаргу без задоволення, а рішення судів першої та апеляційної інстанцій без змін.

ОЦІНКА СУДУ

Відповідно до абз. 4 п. 33 Положення про прикордонний режим, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 27.07.1998 №1147 (далі за текстом - Положення), маломірні судна, інші плавзасоби можуть виходити (крім засобів розваг на воді, які виходять на відстань до 2 морських миль) у територіальне море та внутрішні води України згідно з інструкціями про порядок обліку та випуску маломірних суден, інших плавзасобів у територіальне море

та внутрішні води України за умови завчасного, не пізніше ніж за одну годину до виходу, інформування адміністраціями об'єктів базування, які ними обліковуються, відповідних підрозділів Державної прикордонної служби, у зоні відповідальності яких вони перебувають.

Верховний Суд вказав, що зазначеною правовою нормою не обмежується право осіб на вільне пересування, оскільки вона не містить будь-якої заборони пересування, а лише встановлює певний правовий режим реалізації особами права користування маломірними суднами, що повністю відповідає вищенаведеним нормам Конституції України та міжнародних правових актів.

Колегією суддів Верховного Суду відхилено доводи касаційної скарги про те, що дія оспорюваної норми не пов'язана з категорією державного кордону, та у випадку, коли перетинання державного кордону не відбувається, інформування Державної прикордонної служби в порядку, встановленому спірною нормою виходить за межі мети встановлення контрольованого прикордонного району, з огляду на таке.

Відповідно до ст. 17 Конституції України захист суверенітету і територіальної цілісності України, забезпечення її економічної та інформаційної безпеки є найважливішими функціями держави, справою всього Українського народу. Забезпечення державної безпеки і захист державного кордону України покладаються на відповідні військові формування та правоохоронні органи держави, організація і порядок діяльності яких визначаються законом.

Відповідно до частин 2, 4 статті 2 Закону України «Про державний кордон України» державний кордон України визначається Конституцією та законами України, а також міжнародними договорами України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України. Охорона державного кордону України є невід'ємною складовою загальнодержавної системи захисту державного кордону і полягає у здійсненні Державною прикордонною службою України на суші, морі, річках, озерах та інших водоймах, а також Збройними Силами України у повітряному та підводному просторі відповідно до наданих їм повноважень заходів з метою забезпечення недоторканності державного кордону України.

Згідно з положеннями статті вказаного 23 Закону у прикордонній смузі та контрольованому прикордонному районі в порядку, що визначається Кабінетом Міністрів України, встановлюється прикордонний режим, який регламентує відповідно до цього Закону та інших актів законодавства України правила в'їзду, перебування, проживання, пересування громадян України та інших осіб, провадження робіт, обліку та тримання на пристанях, причалах і в пунктах базування самохідних та несамохідних суден, їх плавання та пересування у внутрішніх водах України.

Статтею 22 вказаного Закону визначено, що: прикордонна смуга встановлюється безпосередньо вздовж державного кордону України на його сухопутних ділянках або вздовж берегів прикордонних річок, озер та інших водойм з урахуванням особливостей місцевості та умов, що визначаються Кабінетом Міністрів України. До прикордонної смуги не включаються населені пункти і місця масового відпочинку населення; контрольовані прикордонні райони встановлюються,

як правило, в межах території району, міста, селища, сільради, прилеглої до державного кордону України або до узбережжя моря, що охороняється органами Державної прикордонної служби України. До контрольованого прикордонного району включаються також територіальне море України, внутрішні води України і частина вод прикордонних річок, озер та інших водойм України і розташовані в цих водах острови.

Верховний Суд зазначив, що дія Положення (в тому числі абз. 4 п. 33) поширюється виключно на встановлення правового режиму у прикордонній смузі та контрольованих прикордонних районах, що повністю відповідає ст. 22 Закону України «Про державний кордон України», а постанова Кабінету Міністрів України від 27.07.1998 №1147, якою викладено абз. 4 п. 33 Положення про прикордонний режим у зазначеній редакції, направлена на виконання Закону України «Про державний кордон України», на протидію вхідній нелегальній міграції та на виконання обов'язку держави, визначеного статтею 17 Конституції України.

Верховний Суд сформував правовий висновок, що встановлені Положенням (в тому числі абз. 4 п. 33) обмеження та режимні заходи у прикордонній смузі та контрольованому прикордонному районі спрямовані на забезпечення недоторканості державного кордону України, а отже вказані обмеження є такими, що передбачені законом та є необхідними в демократичному суспільстві в інтересах національної та громадської безпеки та виправдані суспільними інтересами в демократичному суспільстві, а отже встановлення цих обмежень не є порушенням статті 12 Міжнародного пакту про громадянські та політичні права, статті 2 Протоколу № 4 до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та статті 33 Конституції України.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 28 жовтня 2021 року у справі № 640/8453/19 можна ознайомитись за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/100654738>.

2. Про зміст поняття «загроза життю та здоров'ю людей» у сфері техногенної та пожежної безпеки

Пожежі відносяться до надзвичайних ситуацій, а загроза життю та здоров'ю людей виникає як за наявності порушень вимог законодавства у сфері техногенної та пожежної безпеки, так і за наявності інших порушень по нездійсненню заходів щодо захисту людей від наслідків такого порушення, що підвищують ризик виникнення пожеж та шкідливого впливу небезпечних чинників при пожежі, яка уже виникла

13 жовтня 2021 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Білоцерківської міської ради Київської області на рішення Київського окружного адміністративного суду від 29 грудня 2020 року та постанову Шостого апеляційного адміністративного суду від 17 березня 2021 року у справі № П/320/1129/20 за позовом Головного

управління Державної служби України з надзвичайних ситуацій у Київській області до Дошкільного навчального закладу (ясла-садок) комбінованого типу № 33 "Калинка" Білоцерківської міської ради Київської області, третя особа - Білоцерківська міська рада Київської області, про застосування заходів реагування.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Працівниками Білоцерківського районного відділу ГУ ДСНС України у Київській області на підставі наказу ГУ ДСНС України у Київській області від 27.12.2019 №1412 та посвідчення на проведення заходу державного нагляду (контролю) від 27.12.2019 року №11021 проведено позапланову перевірку ДНЗ «Калинка» щодо дотримання вимог законодавства у сфері техногенної та пожежної безпеки, висновки якої зафіксовані в акті від 03.01.2020 року №3, який отримано завідувачем навчального закладу 03.01.2020.

Так, із змісту акту перевірки вбачається, що у ході її проведення було встановлено порушення ДНЗ «Калинка», які становлять небезпеку для життя і здоров'я людей.

На підставі виявлених порушень було складено рапорт про необхідність звернення до адміністративного суду щодо застосування заходів реагування у вигляді повного зупинення експлуатації (роботи) будівлі відповідача.

Крім того, за результатами повторної перевірки Білоцерківським районним відділом ГУ ДСНС України у Київській області 17.06.2020 складено акт №246, в якому зафіксовано порушення ДНЗ «Калинка».

Позивач звернувся до суду з позовом про застосування заходів реагування у вигляді повного зупинення експлуатації (роботи) будівлі ДНЗ "Калинка" Білоцерківської міської ради Київської області шляхом зобов'язання відповідача повністю зупинити експлуатацію вказаного об'єкту до повного усунення порушень, зазначених в акті планової перевірки від 03.01.2020 № 3.

Задовольняючи позовні вимоги суд першої інстанції, з висновком якого погодився й апеляційний суд, виходив з того, що всі виявлені у ході перевірки порушення вимог чинного законодавства становлять небезпеку для життя та здоров'я людей, а на момент розгляду справи не було підтверджено належними і допустимими доказами усунення у повній мірі всіх виявлених у ході перевірки порушень.

Верховний Суд залишив касаційну скаргу без задоволення, а рішення судів першої та апеляційної інстанцій без змін.

ОЦІНКА СУДУ

Правовою підставою для застосування адміністративним судом заходів реагування є одночасна наявність таких умов: 1) факт порушення правил та норм пожежної і техногенної безпеки, що створюють загрозу життю та здоров'ю людей; 2) звернення компетентного органу, який здійснює державний нагляд у сфері пожежної і техногенної безпеки, із відповідним адміністративним позовом до суду; 3) наявність обов'язку у підконтрольного суб'єкта, зупинення експлуатації приміщень якого вимагає відповідний орган Державної служби України з надзвичайних ситуацій, забезпечувати дотримання вимог пожежної безпеки

у відповідному приміщенні. При обранні заходу реагування у вигляді повного або часткового зупинення роботи підприємств, позивачем як суб'єктом владних повноважень, і судом, відповідно, мають враховуватися принцип співмірності обраного заходу реагування тим порушенням, які виникли та тим, які залишилися не усунутими на час розгляду справи, а також дотримання справедливого балансу між інтересами відповідача і публічними інтересами.

Суди попередніх інстанцій встановлено, що сукупність виявлених перевіркою порушень створювали загрозу життю і здоров'ю людей, що є підставою для застосування судом заходів реагування, а відповідач усунув лише частину виявлених порушень вимог законодавства, зафіксованих в акті перевірки від 03 січня 2020 року.

Крім того, актом перевірки від 25.11.2020 №429 зафіксовано такі порушення ДНЗ «Калинка»: не обладнано будівлю (об'єкту) системами протипожежного захисту у відповідності до вимог діючих норм ДБНВ.2.5-56:2014 чим порушено п. 1.2, гл. 1, роз. V ППБ України; не обладнано будівлю (об'єкту) системою оповіщення про пожежу чим порушено п. 1.2, гл. 1 роз. V; ППБ України, не виконано вогнезахисне обробляння дерев'яних конструкцій крівлі будівлі що знаходиться на території закладу, зі складанням відповідного акту ліцензованою організацією чим порушено п. 2.5, 2.6 гл. 2 роз. III ППБ України, не здійснено навчання керівного складу з питань цивільного захисту, чим порушено п. 8, ч. 1 ст. 20 КЦЗ України п. 10 постанови Кабінету Міністрів України від 23.10.2013 року № 819.

Верховний Суд вказав, що указані порушення не є формальними, а стосуються наявності у відповідача порушень, які можуть призвести до займання і відсутності необхідної системи заходів для уникнення пожежі, забезпечення своєчасного її виявлення та гасіння, попередження людей про небезпеку.

Щодо доводів відповідача про те, що порушення встановлені за результатами перевірки не становить жодної реальної загрози життю та здоров'ю людей, колегія суддів Верховного Суду зазначила наступне.

Поняття «загроза життю та/або здоров'ю людини» є оціночним поняттям, який лежить у сфері захисту населення, територій, навколишнього природного середовища та майна, функція контролю (нагляду) за чим, зокрема, покладена на позивача, посадові особи якого володіють спеціальними знаннями у цій сфері.

Згідно з пунктом 24 частини першої статті 2 Кодексу цивільного захисту України надзвичайна ситуація - обстановка на окремій території чи суб'єкті господарювання на ній або водному об'єкті, яка характеризується порушенням нормальних умов життєдіяльності населення, спричинена катастрофою, аварією, пожежею, стихійним лихом, епідемією, епізоотією, епіфітотією, застосуванням засобів ураження або іншою небезпечною подією, що призвела (може призвести) до виникнення загрози життю або здоров'ю населення, великої кількості загиблих і постраждалих, завдання значних матеріальних збитків, а також до неможливості проживання населення на такій території чи об'єкті, провадження на ній господарської діяльності.

У відповідності до пункту 26 частини першої статті 2 Кодексу цивільного захисту України, небезпечним чинником є складова частина небезпечного явища (пожежа, вибух, викидання, загроза викидання небезпечних хімічних, радіоактивних і біологічно небезпечних речовин) або процесу, що характеризується фізичною, хімічною, біологічною чи іншою дією (впливом), перевищенням нормативних показників і створює загрозу життю та/або здоров'ю людини.

Відповідно до визначення ДСТУ 2272-06 «Пожежна безпека. Терміни та визначення основних понять» небезпечним чинником пожежі є прояв пожежі, що призводить чи може призвести до опечення, отруєння леткими продуктами згоряння або піролізу, травмування чи загибелі людей та (або) до заподіяння матеріальних, соціальних, екологічних збитків. До небезпечних факторів пожежі належать: підвищена температура, задимлення, погіршення складу газового середовища.

Згідно з вимогами пункту 33 частини першої статті 2 Кодексу цивільного захисту України пожежна безпека – відсутність неприпустимого ризику виникнення і розвитку пожеж та пов'язаної з ними можливості завдання шкоди живим істотам, матеріальним цінностям і довкіллю.

Таким чином, пожежі відносяться до надзвичайних ситуацій, а загроза життю та здоров'ю людей виникає як за наявності порушень вимог законодавства у сфері техногенної та пожежної безпеки, так і за наявності інших порушень по нездійсненню заходів щодо захисту людей від наслідків такого порушення, що підвищують ризик виникнення пожеж та шкідливого впливу небезпечних чинників при пожежі, яка уже виникла. При цьому, усунення частини виявлених порушень не свідчить про відсутність загрози життю та здоров'ю людей та, як наслідок, відсутності підстав для застосування відповідних заходів реагування.

При цьому, є вірний висновок суду апеляційної інстанції, що відсутність належного фінансування не звільняє відповідача від виконання ним імперативних норм протипожежного законодавства. Чинне законодавство не ставить в залежність необхідність в застосуванні заходів реагування від наявності чи відсутності бюджетних коштів (фінансової спроможності) відповідача та не може бути підставою для відкладення вжиття заходів щодо усунення факторів безпеки життю, здоров'ю громадян.

Надаючи оцінку виявленим під час контролюючого заходу та відображеним у акті перевірки порушенням, колегія суддів дійшла висновку, що у сукупності неусунуті порушення відповідача у сфері пожежної і техногенної безпеки, цивільного захисту повинні кваліфікуватись як такі, що створюють реальну загрозу життю і здоров'ю учнів, викладачів, персоналу навчального закладу, оскільки можуть призвести до займання та розповсюдження вогню в приміщеннях вказаного закладу та невідворотних негативних наслідків.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 13 жовтня 2021 року у справі № П/320/1129/20 можна ознайомитись за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/100319265>.

3. Про умови звільнення державного службовця з підстав нез'явлення останнього на службу протягом більш як 150 днів протягом року

Право на звільнення державного службовця з підстав нез'явлення останнього на службу протягом більш як 150 днів протягом року внаслідок тимчасової непрацездатності може бути реалізоване суб'єктом призначення в разі, коли відсутність працівника шкодить інтересам державної служби

21 жовтня 2021 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Державної митної служби України на рішення Львівського окружного адміністративного суду від 18 липня 2019 року та постанову Восьмого апеляційного адміністративного суду від 11 грудня 2019 року у справі № 1.380.2019.000967 за позовом ОСОБА_1 до ДФС України, Івано-Франківської митниці ДФС про визнання протиправними та скасування наказів, поновлення на службі, стягнення середнього заробітку за час вимушеного прогулу.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

На підставі подання Івано - Франківської митниці ДФС від 03 січня 2019 року №37/8/09-70-04-47 ДФС України 11 лютого 2019 року прийняла наказ № 250-о "Про припинення державної служби".

У вказаному поданні зазначено, що у період з 14 березня 2018 року і по даний час (03 січня 2019 року) заступник начальника Івано - Франківської митниці ДФС – начальник митного поста "Прикарпаття" ОСОБА_1 перебуває в стані тимчасової непрацездатності більш як 150 календарних днів протягом року.

У поданні зроблено висновок про те, що станом на 03 січня 2019 року ОСОБА_1 перебуває в стані тимчасової непрацездатності 151 календарний день, що є підставою для припинення державної служби відповідно до ч.2 ст.87 Закону України "Про державну службу". Обрахунок періоду відсутності позивача на роботі внаслідок тимчасової непрацездатності здійснено за календарний рік: з 14 березня 2018 року по 02 січня 2019 року.

На виконання наказу Державної фіскальної служби України від 11 лютого 2019 року № 250-о "Про припинення державної служби" Івано - Франківська митниця прийняла наказ № 87-к "Про припинення державної служби" від 11 лютого 2019 року, яким вирішено вважати ОСОБА_1 заступника начальника Івано - Франківської митниці ДФС - начальника митного поста "Прикарпаття" таким, що припинив державну службу 11 лютого 2019 року, у зв'язку із нез'явленням на службу більше 150 календарних днів протягом року внаслідок тимчасової непрацездатності, відповідно до частини 2 статті 87 Закону України "Про державну службу".

На думку позивача, відповідач при винесенні наказу допустив суттєві порушення трудових прав державного службовця, а саме: не забезпечив права на повагу до особистості, честі та гідності, справедливе і шанобливе ставлення з боку керівників; оплату праці залежно від займаної посади, результатів службової діяльності.

Задовольняючи частково позовні вимоги, суди першої та апеляційної інстанцій виходили з того, що на момент прийняття наказу про припинення державної служби (11 лютого 2019 року) у відповідача були наявні листки непрацездатності, які підтверджували відсутність позивача на службі внаслідок тимчасової непрацездатності протягом 149 календарних днів, при цьому, обрахунок днів непрацездатності позивача необхідно розпочинати обраховувати з моменту фактичного поновлення позивача на посаді – в червні 2018 року після переведення на посаду заступника начальника Івано - Франківської митниці ДФС - начальника митного поста "Прикарпаття" відповідно до наказу ДФС України № 926-о від 05 червня 2018 року.

Верховний Суд залишив касаційну скаргу без задоволення, а рішення судів першої та апеляційної інстанцій без змін.

ОЦІНКА СУДУ

Колегія суддів звернула увагу на те, що на момент звернення Івано-Франківської митниці ДФС з поданням від 03 січня 2019 року №37/8/09-70-04-47, яке стало підставою для прийняття спірного наказу, у відповідача не були підтверджені нез'явлення позивача на службу більше як 150 календарних днів протягом року внаслідок тимчасової непрацездатності, а припинення державної служби за ініціативою суб'єкта призначення не може ґрунтуватись на припущеннях.

Таким чином, враховуючи кількість листків непрацездатності, які були наявні у державного органу на момент прийняття спірних рішень, у відповідачів були відсутні підстави для звільнення позивача на підставі частини 2 статті 87 Закону України «Про державну службу».

Також колегія суддів вказала, що право на звільнення державного службовця з підстав нез'явлення останнього на службу протягом більш як 150 днів протягом року внаслідок тимчасової непрацездатності може бути реалізоване суб'єктом призначення у разі, коли відсутність працівника шкодить інтересам державної служби. Натомість ні в поданні, ані в оскаржуваних наказах, обґрунтувань необхідності звільнення позивача не наведено, як і обґрунтування того, що відсутність такого державного службовця шкодить інтересам державної служби та в чому саме це полягає. Приписи частини 2 статті 87 вказаного Закону не передбачають обов'язкового звільнення такого працівника.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 21 жовтня 2021 року у справі № 1.380.2019.000967 можна ознайомитись за посиланням –<https://reyestr.court.gov.ua/Review/100471086>.

4. Про порядок оформлення у трудовій книжці підстави звільнення працівника

Невизначення чіткої причини звільнення відповідно до конкретної норми закону є порушенням трудового законодавства

19 жовтня 2021 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу ОСОБА_1 на рішення Одеського окружного адміністративного суду від 12 травня 2020 року та постанову

П'ятого апеляційного адміністративного суду від 20 липня 2020 року у справі № 420/1736/20 за позовом ОСОБА_1 до Представництва Президента України в Автономній Республіці Крим про визнання протиправними дій та бездіяльності, зобов'язання вчинити певні дії.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Указом Президента України від 17 серпня 2017 року № 220/2017 ОСОБА_1 призначено Постійним Представником Президента України в АР Крим.

Указом Президента України від 02 грудня 2018 року № 405/2018 ОСОБА_1 звільнено з посади Постійного Представника Президента України в АР Крим згідно з поданою ним заявою.

05 грудня 2018 року в.о. Постійного Представника Президента України в АР Крим на підставі Указу Президента України від 02 грудня 2018 року № 405/2018 видав Розпорядження № 44/кр "Про звільнення ОСОБА_1", у якому зазначив, що ОСОБА_1 звільнено з посади Постійного Представника Президента України в АР Крим згідно з поданою ним заявою, у зв'язку з чим, він зобов'язує службу фінансового та матеріально-технічного забезпечення здійснити усі розрахунки та виплати належних ОСОБА_1 сум, відповідно до вимог чинного законодавства, а саме заробітну плату за фактично відпрацьовані дні у грудні 2018 року; грошову компенсацію за 16 календарних днів невикористаної щорічної основної відпустки.

У день звільнення (07 грудня 2018 року) позивач отримав трудову книжку із записом такого змісту: "07.12.2018р. звільнений з посади Постійного Представника Президента України в АР Крим згідно з поданою заявою, ст.38 КЗпПУ". Підставою внесення цього запис вказано зазначено Указ Президента України від 02 грудня 2018 року № 405/2018.

На переконання позивача, дії відповідача щодо заповнення його трудової книжки в частині внесення 07 грудня 2018 року запису 25 про звільнення з посади Постійного Представника Президента України в АР Крим "згідно з поданою заявою" за статтю 38 КЗпП України із вказівкою на Указ Президента України № 405, як на єдину правову підставу такого звільнення, та без уточнення за якою саме частиною статті 38 цього Кодексу його звільнено, є таким, що не мають належного правового обґрунтування та, відповідно, неправомірними.

Відмовляючи у задоволенні позову, суди попередніх інстанцій виходили з того, що дії відповідача, пов'язані із заповненням трудової книжки позивача при його звільненні з посади Постійного Представника Президента України в АР Крим, відповідають вимогам чинного законодавства, зокрема статті 38 КЗпП України.

Верховний Суд касаційну скаргу задовольнив частково, рішення судів першої та апеляційної інстанцій скасував, ухвалив нову постанову, якою позов задовольнив частково.

ОЦІНКА СУДУ

При вирішенні спору щодо наявності підстав для розірвання трудового договору згідно з частиною третьою статті 38 КЗпП України визначальним є те, чи зазначав працівник у заяві про звільнення за власним бажанням саме про

невиконання роботодавцем законодавства про працю або умов колективного чи трудового договору.

Крім того, за змістом статей 44, 47 КЗпП України у разі припинення трудового договору, зокрема внаслідок порушення власником або уповноваженим ним органом законодавства про працю, колективного чи трудового договору (частина третя статті 38 КЗпП України), роботодавець зобов'язаний у день звільнення працівника виплатити йому вихідну допомогу.

Тож звільнення працівника за власним бажанням має різний порядок та наслідки залежно від визначеної працівником причини звільнення відповідно до конкретної частини статті 38 КЗпП України.

Оскільки відповідно до статті 9 Закону України "Про Представництво Президента України в АР Крим" 02 березня 2000 року № 1524-III (далі – Закон № 1524-III, у редакції, чинній станом на час виникнення спірних правовідносин) Постійний Представник Президента України в АР Крим призначається на посаду та звільняється з посади Президентом України, а інших правових норм, якими б визначалися особливості прийняття, проходження і звільнення громадян із публічної служби на цій посаді, згаданий закон не містить, то саме Президент України у межах спірних правовідносин виступає як роботодавець у розумінні статті 38 КЗпП України.

Верховний Суд зазначив, що реалізація акта Президента України про призначення на посаду та звільняється з посади Представника Президента України в АР Крим належить до компетенції Представника Президента України в АР Крим, повноваження якого у межах спірних правовідносин виконувалися в.о. Представника Президента України в АР Крим. При цьому, з огляду на відсутність у Законі № 1524-III визначеного порядку реалізації Указу Президента України про звільнення Представника Президента України в АР Крим такі дії повинні вчинятися із дотриманням вимог трудового законодавства.

Так, аналіз положень наведених норм чинного законодавства дає підстави для висновку, що, окрім винесення розпорядчого акту про розірвання трудового договору, роботодавець зобов'язаний в день звільнення видати працівникові належно оформлену трудову книжку і провести з ним розрахунок (виплатити усі суми, що належать йому від підприємства, установи, організації).

Порядок оформлення трудової книжки унормовано приписами Інструкції № 58, згідно з пунктами 2.26, 2.27 якої записи про звільнення у трудовій книжці повинні проводитися із зазначенням підстави та причини звільнення та посиланням на відповідну статтю, пункт закону.

Указом Президента України 02 грудня 2018 року №405/2018 ОСОБА_1 звільнено з посади Постійного Представника Президента України в АР Крим згідно з поданою ним заявою. Конкретної причини звільнення ОСОБА_1 з посади Постійного Представника Президента України в АР Крим у цьому Указі Президента України не містилося.

Верховний Суд зазначив, що у межах спірних правовідносин дії відповідача щодо реалізації Указу Президента України 02 грудня 2018 року №405/2018 про звільнення позивача з посади, а саме оформлення трудової книжки позивача

та здійснення із ним повного розрахунку, слід пов'язувати із причиною звільнення позивача з посади, яка стала підставою для винесення зазначеного Указу Президента України, зокрема поданою позивачем заявою про звільнення.

Верховний Суд констатував наявність обов'язку відповідача під час заповнення трудової книжки позивача при здійсненні запису про його звільнення зазначити причину звільнення відповідно до формулювання чинного законодавства із посиланням на відповідну частину статті КЗпП України. Натомість невизначення чіткої причини звільнення відповідно до конкретної норми закону є порушенням трудового законодавства.

Таким чином, помилковим є висновок судів попередніх інстанцій про відсутність підстав для задоволення позову з огляду на достатність у межах спірних правовідносин формулювання причини звільнення позивача лише із посиланням на статтю 38 КЗпП України без визначення відповідної частини цієї статті Кодексу.

Вирішуючи спір, колегія суддів звертає увагу, що Верховний Суд неодноразо наголошував (наприклад постанови від 12 грудня 2018 року у справі № 823/5397/15, від 26 липня 2019 року у справі № 815/5485/14, від 26 листопада 2020 року у справі № 400/1749/19 та інш), що адміністративний суд не може підмінити інший орган державної влади та перебирати на себе повноваження щодо вирішення питань, які законодавством віднесені до компетенції цього органу державної влади.

Тож, зважаючи на природу та підстави спору у цій справі, адміністративний суд позбавлений можливості визначити правову підставу звільнення позивача з посади, оскільки такими повноваженнями у даному випадку наділено Представництво Президента України в АР Крим.

З огляду на викладене, колегія суддів вважає, що належним способом захисту порушеного права позивача є зобов'язання відповідача визначити відповідну норму КЗпП України як правову підставу звільнення ОСОБА_1 з посади Постійного Представника Президента України в АР Крим та змінити у трудовій книжці ОСОБА_1 запис про звільнення з указаної посади.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 19 жовтня 2021 року у справі № 420/1736/20 можна ознайомитись за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/100439920>.

5. Про підстави внесення змін органом місцевого самоврядування до власного рішення

Орган місцевого самоврядування має можливість вносити зміни до власного рішення, водночас реалізація зазначених повноважень можлива в разі дотримання таких умов: а) відсутність факту виконання рішення, що змінюється; б) відсутність факту виникнення правовідносин, пов'язаних із реалізацією певних суб'єктивних прав та охоронюваних законом інтересів або ж відсутність заперечень суб'єктів правовідносин щодо їх зміни чи припинення в разі виникнення таких правовідносин

21 жовтня 2021 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу ОСОБА_1 на рішення

Житомирського окружного адміністративного суду від 07 серпня 2020 року та постанову Сьомого апеляційного адміністративного суду від 17 грудня 2020 року у справі № 240/6076/18 за позовом ОСОБА_1 до Оліївської сільської ради Житомирського району Житомирської області про визнання протиправним та скасування рішень, поновлення на посаді, стягнення заробітної плати за час вимушеного прогулу.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

12 листопада 2018 року дванадцятьма депутатами Оліївської сільської ради на ім'я Оліївського сільського голови ОСОБА_1 направлено звернення, відповідно до якого, у зв'язку із численним порушенням ОСОБА_1 норм Закону № 280/97-ВР та Регламенту, вимагається внести у порядок денний дев'ятого пленарного засідання Оліївської сільської ради питання про відсторонення голови Оліївської сільської ради ОСОБА_1.

27 листопада 2018 року депутат Оліївської сільської ради ОСОБА_2 звернувся із депутатським зверненням на ім'я голови Оліївської сільської ради ОСОБА_1 та Постійної комісії з питань регламенту, депутатської діяльності, законності, правопорядку та антикорупційної діяльності, відповідно до змісту якого в порядку статті 49 Закону № 280/97-ВР просив додатково до порядку денного дев'ятого пленарного засідання VII скликання Оліївської сільської ради, яке відбудеться 30 листопада 2018 року, винести питання, зокрема про дострокове припинення повноважень голови Оліївської сільської ради ОСОБА_1.

Згідно з протоколом дев'ятої сесії VII скликання Оліївської сільської ради (перше пленарне засідання) № 11 від 30 листопада 2018 року, до участі в роботі першого пленарного засідання дев'ятої сесії зареєструвалося 24 депутати.

За результатами засідання дев'ятої сесії VII скликання Оліївської сільської ради та підсумків таємного голосування прийнято рішення від 30 листопада 2018 року № 258 «Про дострокове припинення повноважень Оліївського сільського голови», яким вирішено, зокрема, достроково припинити повноваження Оліївського сільського голови ОСОБА_1.

Рішенням дванадцятої сесії VII скликання Оліївської сільської ради "Про виправлення помилки у формулюванні рішення дев'ятої сесії VII скликання від 30 листопада 2018 року № 258 "Про дострокове припинення повноважень Оліївського сільського голови" № 325 від 04 січня 2019 року, відповідачем на виконання розпорядження сільського голови №02-02-0/19 від 02 січня 2019 року "Про проведення службового розслідування" та із врахуванням висновків комісії з проведення службового розслідування, зокрема, виправлено помилку у формулюванні рішення дев'ятої сесії VII скликання № 258 від 30 листопада 2018 року "Про дострокове припинення повноважень Оліївського сільського голови" шляхом викладення його в редакції "Про недовіру сільському голові ОСОБА_1 та дострокове припинення його повноважень", що додається.

Не погоджуючись з рішеннями дев'ятої сесії VII скликання Оліївської сільської ради від 30 листопада 2018 року № 258, дванадцятої сесії VII скликання Оліївської сільської ради від 04 січня 2019 року № 325, розпорядженням

Оліївського сільського голови від 30 листопада 2018 року № 237-к, ОСОБА_1 звернувся до суду із цим позовом.

ОЦІНКА СУДУ

Верховний Суд, аналізуючи доводи касаційної скарги щодо протиправності прийняття відповідачем рішення № 325 від 04 січня 2019 року, яким внесено виправлення у формулюванні рішення № 258 від 30 листопада 2018 року про дострокове припинення повноважень сільського голови, виклавши його в новій редакції, як додаток до рішення № 325 від 04 січня 2019 року, зазначивши в тексті рішення про недовіру сільському голові та змінивши його описову частину, зазначив, що надаючи такому рішенню відповідача правову оцінку суди попередніх інстанцій виходили з того, що вказане рішення за своїм характером та юридичною суттю спрямовано виключно на усунення виявлених технічних недоліків у раніше прийнятому рішенні та сприяє забезпеченню дотримання юридичної визначеності у спірних правовідносинах.

Колегія суддів звернула увагу, що положеннями частини першої статті 28 Закону №280/97-ВР передбачено, що на пленарних засіданнях відповідної ради вирішуються, зокрема питання про: прийняття рішення про недовіру сільському, селищному, міському голові (пункт 10); прийняття рішення щодо дострокового припинення повноважень сільського, селищного, міського голови у випадках, передбачених цим Законом (пункт 16).

Таким чином, доповнення раніше прийнятого рішення про дострокове припинення повноважень сільського голови за пунктом 16 Закону № 280/97-ВР підставою про недовіру сільському голові за пунктом 10 цього ж Закону не є формальним усуненням технічних недоліків у раніше прийнятому рішенні. Це різні підстави, які можуть зумовлювати одна одну, але вони не є взаємозалежними.

Зі змісту частини другої статті 144 Конституції України та частини десятої статті 59 Закону №280/97-ВР слідує, що акти органів та посадових осіб місцевого самоврядування з мотивів їхньої невідповідності Конституції або законам України визнаються незаконними в судовому порядку.

Рішенням Конституційного Суду України від 16 квітня 2009 року № 7-рп/2009 надано офіційне тлумачення положенням частин першої та десятої статті 59 Закону №280/97-ВР у контексті оцінки права органу місцевого самоврядування скасовувати свої раніше прийняті рішення та вносити до них зміни.

Так, у пункті 4 мотивувальної частини зазначеного Рішення Конституційний Суд України вказав на те, що органи місцевого самоврядування приймають нормативні та ненормативні акти. При цьому, у пункті 5 мотивувальної частини цього Рішення Конституційний Суд України наголосив на тому, що ненормативні правові акти органу місцевого самоврядування є актами одноразового застосування, вичерпують свою дію фактом їхнього виконання, тому вони не можуть бути скасовані чи змінені органом місцевого самоврядування після їх виконання.

Аналіз наведених положень свідчить про можливість внесення змін органом місцевого самоврядування до власного рішення, у той же час, реалізація зазначених повноважень можлива у разі дотримання таких умов: а) відсутність

факту виконання рішення, що змінюється; б) відсутність факту виникнення правовідносин, пов'язаних з реалізацією певних суб'єктивних прав та охоронюваних законом інтересів або ж відсутність заперечень суб'єктів правовідносин щодо їх зміни чи припинення у разі виникнення таких правовідносин.

Повертаючись до обставин цієї справи, Верховний Суд зауважує, що рішення дев'ятої сесії VII скликання Оліївської сільської ради Житомирського району Житомирської області від 30 листопада 2018 року №258 "Про дострокове припинення повноважень Оліївського сільського голови" є актом індивідуальної дії, який вичерпав свою дію за фактом його виконання, оскільки на підставі цього рішення 30 листопада 2018 року видано розпорядження про звільнення ОСОБА_1 з посади Оліївської сільського голови у зв'язку із достроковим припиненням.

Наведене дає підстави для висновку, що рішення дванадцятої сесії VII скликання Оліївської сільської ради Житомирського району Житомирської області №325 від 04 січня 2019 року "Про виправлення помилки у формулюванні рішення дев'ятої сесії VII скликання від 30 листопада 2018 року №258 "Про дострокове припинення повноважень Оліївського сільського голови" та додаток до вказаного рішення - рішення №258 дев'ятої сесії VII скликання Оліївської сільської ради Житомирського району Житомирської області від 30 листопада 2018 року "Про недовіру сільському голові ОСОБА_1 та дострокове припинення його повноважень" не можна вважати такими, що прийняті на підставі, у межах та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 21 жовтня 2021 року у справі № 240/6076/18 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/100470519>.

IV. Процесуальні питання

1. Про критерії та оцінку поважності причин пропуску строку звернення до суду у зв'язку зі зміною судової практики

Не можна вважати порушенням правової визначеності як елемента принципу верховенства права факт зміни судової практики, зокрема щодо правозастосування норм про скорочення строків звернення до суду, у разі забезпечення особі можливості доступу до суду впродовж розумного строку, який є об'єктивно достатнім для реалізації цього права

23 вересня 2021 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Товариства з обмеженою відповідальністю «Інтер Глобал ПК» на ухвалу Окружного адміністративного суду міста Києва від 19 травня 2021 року та постанову Шостого апеляційного адміністративного суду від 30 червня 2021 року у справі № 640/11650/21 за позовом Товариства з обмеженою відповідальністю «Інтер Глобал ПК» до Державної податкової служби України, Головного управління Державної податкової служби

у місті Києві про визнання протиправними та скасування рішень, зобов'язання вчинити дії.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

22 квітня 2021 року платник звернувся до суду з позовом про скасування рішення про відмову в реєстрації та зобов'язання контролюючого органу зареєструвати накладні від 23 квітня 2019 року та від 26 квітня 2019 року за датою їх подання. Суд першої інстанції залишив позовну заяву без руху і встановив строк для подання заяви про поновлення пропущеного строку звернення до суду разом із доказами (які підтверджують поважність причин пропуску такого строку) або документально обґрунтованими письмовими поясненнями про те, що позивач не пропустив строк звернення до суду.

Окружний адміністративний суд міста Києва ухвалою, залишеною без змін постановою Шостого апеляційного адміністративного суду, повернув позовну заяву. Суди попередніх інстанцій дійшли висновку, що платник пропустив встановлений законом строк звернення до суду, а також не надав будь-яких обґрунтувань і доказів на підтвердження поважності причин пропуску строку звернення до суду з позовом.

Не погоджуючись з рішенням судів попередніх інстанцій, платник указав, що зміна судової практики щодо строків звернення до суду з позовом про скасування рішення щодо відмови в реєстрації податкових накладних відбулася вже після прийняття оскаржуваних у цій справі рішень, а тому він мав обґрунтовані сподівання щодо оскарження їх в судовому порядку протягом 1095 днів відповідно до судової практики Верховного Суду.

Верховний Суд залишив касаційну скаргу без задоволення, а оскаржувані судові рішення – без змін.

ОЦІНКА СУДУ

У перехідний період особі має бути забезпечений розумний строк на звернення до суду для формулювання правової позиції та вчинення дій з підготовки відповідного позову та його подання до суду. Не можна вважати порушенням правової визначеності як елемента принципу верховенства права факт зміни судової практики, зокрема щодо правозастосування норм про скорочення строків звернення до суду, у разі забезпечення особі можливості доступу до суду впродовж розумного строку, який є об'єктивно достатнім для реалізації цього права.

Верховний Суд у постанові від 26 листопада 2020 року у справі № 500/2486/19 зазначив, що зміна сталої судової практики, на користь тлумачення норм права щодо застосування коротших строків звернення до суду, може розглядатися судами як поважна причина при вирішенні питання поновлення строків звернення до суду в податкових правовідносинах, які виникли та набули характеру спірних до зміни такої судової практики. Цей підхід висловлено щодо справ, які на час розгляду справи № 500/2486/19 вже перебували на розгляді в судах і подання позову у яких відбулося без додержання строку, про який зазначив Верховний Суд у цій постанові.

Водночас такий підхід є актуальним і для нових позовів, поданих після ухвалення постанови від 26 листопада 2020 року. Вирішуючи питання поновлення строку

звернення з позовом, суттєве значення мають такі обставини: строк, що сплинув після зміни судової практики та до моменту звернення до суду з позовом; причини, які заважали звернутися до суду з позовом у максимально короткий термін після зміни судової практики; підстави, що вказують на необґрунтовані зволікання позивача.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 23 вересня 2021 року у справі № 640/11650/21 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/99860793>.

2. Про встановлення граничного процесуального строку для оскарження прокурором, суб'єктом владних повноважень судового рішення в апеляційному порядку

Використана законодавцем конструкція "незалежно від поважності причин пропуску строку на апеляційне оскарження суд апеляційної інстанції відмовляє у відкритті апеляційного провадження у разі, якщо апеляційна скарга прокурора, суб'єкта владних повноважень подана після спливу одного року з дня складення повного тексту судового рішення" є чіткою та не викликає множинного розуміння, а тому правила частини другої статті 299 КАС України передбачають обов'язок, а не право суду, не підлягають обмеженню в застосуванні та розширеному тлумаченню

20 жовтня 2021 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Головного управління Держпраці у Дніпропетровській області на ухвалу Третього апеляційного адміністративного суду від 02 березня 2021 року у справі №160/9107/18 за позовом Товариства з обмеженою відповідальністю "ТЕХНОМАШ" до Головного управління Держпраці у Дніпропетровській області про визнання протиправною та скасування постанови.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

У грудні 2018 року Товариство з обмеженою відповідальністю "Техномаш" звернулося до Дніпропетровського окружного адміністративного суду з позовом про визнання протиправними та скасування постанови Головного управління Держпраці у Дніпропетровській області від 27.09.2018р. №ДН1200/1406/АВ/МГ-ФС/576 про накладення на ТОВ "Техномаш" штрафу у розмірі 3 052 860 грн.

Рішенням Дніпропетровського окружного адміністративного суду від 29 січня 2019 року адміністративний позов Товариства з обмеженою відповідальністю "Техномаш" до Головного управління Держпраці у Дніпропетровській області про визнання протиправною та скасування постанови - задоволено повністю.

Не погоджуючись з цим рішенням суду Головне управління Держпраці у Дніпропетровській області звернулося до Третього апеляційного адміністративного суду з апеляційною скаргою.

Ухвалою Третього апеляційного адміністративного суду від 02 березня 2021 року відповідачу було відмовлено у відкритті апеляційного провадження.

Суд апеляційної інстанції мотивував свою ухвалу тим, що апелянтом було подано апеляційну скаргу поза межами присічного строку, встановленого положеннями ст.299 Кодексу адміністративного судочинства України (далі – КАС України).

Не погоджуючись із судовим рішенням суду апеляційної інстанції, відповідач звернувся до Верховного Суду із касаційною скаргою.

За результатами перегляду ухвали апеляційного суду в касаційному порядку, Верховний Суд касаційну скаргу відповідача залишив без задоволення, а рішення суду апеляційної інстанції - без змін

ОЦІНКА СУДУ

З аналізу частини другої статті 299 КАС України вбачається, що використана законодавцем конструкція "незалежно від поважності причин пропуску строку на апеляційне оскарження суд апеляційної інстанції відмовляє у відкритті апеляційного провадження у разі, якщо апеляційна скарга прокурора, суб'єкта владних повноважень подана після спливу одного року з дня складення повного тексту судового рішення" є чіткою та не викликає множинного розуміння, а тому правила частини другої статті 299 КАС України передбачають обов'язок, а не право суду, не підлягають обмеженню в застосуванні та розширеному тлумаченню.

Тобто, встановлений річний строк є присічним, таким, що не може бути поновлений. Це правило стосується випадків подання апеляційної скарги суб'єктом владних повноважень.

Встановлено, що оскаржуване рішення суду ухвалене 29 січня 2019 року, повний текст рішення складений 01 лютого 2019 року.

Водночас апеляційну скаргу подано відповідачем лише 16 лютого 2021 року, тобто після спливу одного року з дня складення повного тексту оскаржуваного рішення суду.

За таких обставин Верховний Суд погодився з висновком суду апеляційної інстанції про наявність підстав для відмови у відкритті апеляційного провадження.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 20 жовтня 2021 року у справі № 160/9107/18 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/100440074>.

3. Про процесуальне правонаступництво в адміністративному судочинстві

Положення КАС України, на відміну від чинного цивільного чи господарського процесуального законодавства, не пов'язують процесуальне правонаступництво з обов'язковою наявністю факту припинення юридичної особи. Ключовим за правилами КАС України є доведення обставин вибуттям сторони – суб'єкта владних повноважень з відносин, щодо яких виник спір. Такі правила КАС України встановлені, виходячи із специфіки публічно-правових відносин, а саме з тієї обставини, що повноваження відповідних державних органів не є статичними і можуть передаватись від одного органу до іншого у випадку зміни законодавства. При цьому такий перехід може не збігатися у часі з юридичним припиненням суб'єкта владних повноважень унаслідок реорганізації чи ліквідації

13 жовтня 2021 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Державної податкової служби України на ухвалу Волинського окружного адміністративного суду від 13 жовтня

2020 року та постанову Восьмого апеляційного адміністративного суду від 21 січня 2021 року у справі № 803/130/16 за позовом ОСОБА_1 до Державної податкової служби України про визнання протиправним та скасування наказу.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

У лютому 2016 року ОСОБА_1 звернулася до суду із позовом до Державної фіскальної служби України, у якому просила визнати протиправним та скасувати наказ № 3416-о від 26 жовтня 2015 року «Про звільнення ОСОБА_1» та поновити на роботі.

13 жовтня 2020 року від ОСОБА_1 надійшло клопотання, у якому вона просила здійснити процесуальне правонаступництво та замінити відповідача у справі – ДФС України його правонаступником – Державну податкову службу України (далі – ДПС України).

Ухвалою Волинського окружного адміністративного суду від 13 жовтня 2020 року, залишеною без змін постановою Восьмого апеляційного адміністративного суду від 21 січня 2021 року, клопотання позивачки було задоволено та допущено у справі заміну первісного відповідача ДФС України його правонаступником ДПС України, постановою Кабінету Міністрів України від 18 грудня 2018 року № 1200 та розпорядженням Кабінету Міністрів України від 21 серпня 2019 року № 682-р публічно-владні функції ДФС України, що припиняється, було передано ДПС України.

Верховний Суд касаційну скаргу задовольнив, рішення судів першої та апеляційної інстанцій скасував, у задоволенні клопотання ОСОБА_1 про заміну відповідача у справі Державну фіскальну службу України його правонаступником Державну податкову службу України відмовив.

ОЦІНКА СУДУ

Підставами для залучення до участі у справі правонаступника сторони суб'єкта владних повноважень є або припинення суб'єкта владних повноважень в результаті реорганізації чи ліквідації, або повне чи часткове передання (набуття) адміністративної компетенції одного суб'єкта владних повноважень до іншого (іншим) внаслідок повного чи часткового припинення його адміністративної компетенції.

Отож, положення КАС України, на відміну від чинного цивільного чи господарського процесуального законодавства, не пов'язують процесуальне правонаступництво з обов'язковою наявністю факту припинення юридичної особи. Ключовим за правилами КАС України є доведення обставин вибуттям сторони – суб'єкта владних повноважень з відносин, щодо яких виник спір.

Такі правила КАС України встановлені, виходячи із специфіки публічно-правових відносин, а саме з тієї обставини, що повноваження відповідних державних органів не є статичними і можуть передаватись від одного органу до іншого у випадку зміни законодавства. При цьому такий перехід може не збігатися у часі з юридичним припиненням суб'єкта владних повноважень унаслідок реорганізації чи ліквідації.

Отже, якщо спір виник з приводу реалізації суб'єктом владних повноважень, що припиняється, його компетенції, підстави для правонаступництва виникають з моменту його вибуття з правовідносин, щодо яких виник спір, унаслідок, зокрема, передачі розпорядчим актом Кабінету Міністрів України його адміністративної компетенції іншому (іншим) суб'єктам владних повноважень.

Якщо спір виник у відносинах, що не пов'язані з реалізацією суб'єктом владних повноважень його компетенції, підстави для правонаступництва виникають з моменту припинення сторони – суб'єкта владних повноважень.

Верховний Суд вказав, що постанова Кабінету Міністрів України від 18 грудня 2018 року № 1200 та розпорядження Кабінету Міністрів України від 21 серпня 2019 року № 682-р свідчать про компетенційне адміністративне (публічне) правонаступництво ДПС України, тобто про перехід до ДПС України функцій ДФС України у сфері реалізації державної податкової політики, державної політики з адміністрування єдиного внеску.

Водночас спір у справі виник у відносинах публічної служби і такому випадку заміна ДФС України як відповідача може мати місце виключно у випадку фактичного її вибуття унаслідок припинення.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 13 жовтня 2021 року у справі № 803/130/16 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/100319177>.

Огляд судової практики Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду за жовтень 2021 року / Упоряд.: управління забезпечення роботи судової палати з розгляду справ щодо податків, зборів та інших обов'язкових платежів секретаріату Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду; правове управління (І) департаменту аналітичної та правової роботи апарату Верховного Суду. – Київ, 2021. – 43 с.

Застереження: видання містить короткий огляд деяких судових рішень. У кожному з них викладено лише основний висновок щодо правового питання, яке виникло у справі. Для правильного розуміння висловленої в судовому рішенні правової позиції необхідно ознайомитися з його повним текстом, розміщеним у Єдиному державному реєстрі судових рішень.

Стежте за нами онлайн

 fb.com/supremecourt.ua

 t.me/supremecourtua

 @supremecourt_ua